

اٹل دیلی وادیاتی

۱۴

همکاران ثابت:

سرپرست تحریریه	بهزاد بهزادی
مسئول بخش ادبیات شفاهی مردم	علیرضا صرافی
مسئول بخش واژه‌های محلی و لهجه‌ها	اسماعیل هادی
مسئول ادبیات آشیغی	جواد دربندی
مسئول بخش قصه‌ها و افسانه‌ها	محمدرضا کریمی
مسئول بخش امثال و حکم (آتالار سوؤز)	اٹل اوغلو (صدیاری و وظیفه)

ویراستار: م. رزاقی

حروف‌نگار: کاوس نصیری

بو سائینن ایچینده کی لر

صحیفه

۱۳۱	فولکلور توپلاماق اوچون ایشلری نجه آپارماق باره سینده بیر نچه تاپشیرتیق
۱۳۵	تورکلرده یاغیش یاغدیرما دبلری علی برازنده خلیلی
۱۵۱	آتالار سوزو رضا کاظمی
۱۵۵	دئیم لر و کینایه لر فریدون محمدی
۱۵۹	لای لای لار ثریا بخشی
۱۶۲	تاپماجالار نگار خیابوی
۱۶۴	طاهیر - زؤهره (۲) محمد رزاقی
۱۷۷	کیتاب تانیتما
۱۷۸	یئددی قارداشلار محمد رزاقی
۱۸۰	اثلین سوزو گوژ مینجیغی حسن بی
۱۸۴	یائیلتماج لار (۲) علی برازنده خلیلی
۱۸۶	اودونچو کیشی ایله آسلان حیکایه سی علی نوروزی
۱۸۸	بایاتی لار (۲) ثریا بخشی
۱۹۰	دوزگون یئر آدلاری مینا پزوم

فولکلور توپلاماق اوچون ایش لری نجه آپارماق باره سینده بیر نجه تاپشیریق

بیلیریک کی، خالقیمیژین یاراتدیغی زنگین فولکلوروموزو توپلاماق بیزیم تاریخ بۇرجوموزدور.

بیلیریک کی، فولکلوروموز کندلرده، اوجقارلاردا، تائفالار آراسیندا گنیش میقیاسدا یائیئیب و اونلار ان خالیص فولکلوروموزون قۇرۇقچولاری دیرلار. بیلیریک کی، فولکلوروموز چۇخ یۇنلۇ و چۇخ ساحه لی دیر و هامی نین آذربایجان شیفاهی ادبیاتی و فولکلورونون توپلاماسیندا ایشتیرائی گره کلی دیر. خوصوصیله بو زمینده دؤولت هنج بیر یاردیم ائتمیر و بو آغیر ایش آذربایجانین قاباقجیل آیدین لاری تین بوینونا دؤشور.

اؤچ مسله باره سینده بیر نجه تاپشیریقی حۇرمتلی اۇخوجولارا چاتدیراماق یئرلی اولار.

هر ایشی عئلمی، دؤزگۆن و اوغورلو یئرینه یئتیرمک اؤچون بو اؤچ مسله باره سینده درین دن دؤشۆنمک لازیم دیر: هدف، برنامہ و تشکیلات.

هدف

فولکلورون گنیش کۆتلر آراسیندا یائیلماسی و چۇخ ساحه لی اولدوغونا گۆره کیمسه و یا کیچیک بیر عیدده اونلارین هامی سینی توپلایا بیلمز. اؤنا گۆره هر کیم و هر کیچیک دسته گره ک قاباقجیلان ایش ساحه سینی بللندیرسین. دئمک،

فۆلكلورون هانسى قۇل و يا قۇل لار ئىندا چالئىشمالى دىر، هانسى قانئاق لاردان فائىدالانمالى دىر.

فۆلكلورون اۇنلارلا قۇلو و اردىر. سىزى ماراقلاندىران قۇلونو گۇتۇرۇن و اۇنون اۆزەرىندە هر طرفلى ايشلەين. قانئاق مسلهسى چۇخ اۇنملى دىر. مثلن اگر اوشاق لار اۇيۇنو ساحەسىندە عنعنەوى اوشاق اۇيۇن لار ئىنى تۇپلاماق اىستەئىرىك، ئالئىز اۇز ئادداشئىمىزا اينا نا بىلمەرىك. گرەك بو اۇيۇن لار ئى قئىدە آلاق. اۇنلار ئىن ايشلئىدى دىلى، اىصطىلاح ئى عئىنى ايله ئازاق. اگر خئى - خئى اۇيۇنۇنو شرح ائدىرىك، مۇختلىف جىزگى لرى چكىب، اۇنلار ئىن هرەسى نىن بارەسىندە اىضاحات وئرهك. اوشاق اۇيۇنو اىصطىلاح لار ئى، ناغئل لار، لطىفەلر و... خالقئىن دئىئىلىشى كىمى ئازى يا آئىنمالى دىر. البتە، اگر بىر ئىغئىنچاق دا يا بىر ئىردە فۆلكلورىك تزه بىر سۇز ائشىدىرىك اۇنلار ئى گرەك قئىدە آلاماق حتا اگر بىز ايشلە دىئىمىز فۆلكلور قۇلونا آئىد اۇلماسا دا. مثلن، بىر لطىفە، بر ئىرلى لۇغت، بىر ماهنى و...

برنامه

چالئىشمالار ئىن مۇوضو و هدفى تعئىن اۇلدوقدان سۇنرا اىجرائى اىش لرى ئىرىنه ئىتتىرمك دن اۇترو برنامه حاضىرلانمالى دىر. هارادان باشلامالى، كىم لر ايله گۇرۇشمەلى، هارا گئتمەلى، كىمسەلر ئىن امكداشئىغئىندان فائىدالانمالى، نئجه و نه تهر الله ائدىلن معلوماتى ساھمان لامالى و...

امكداش لار آراسئىندا اىش بۇلگۇسۇ پارئىلمالى دىر. اىش بۇلگۇسۇندە فردى وظيفەلرى موعئىن ائتمكەلە برابر امكداش لار ئىن آراسئىندا هماھنگلىك ئاراتماق اۇچۇن تدبىر گۇرۇنمەلى دىر. فردى اىش لرىن محصولو باشقا ئۇلداش لار ئىن طرفىندەن ئۇخلا نمالى، نقد و اىصلاح اۇلونمالى دىر.

آردیجیل و جیددی بیر ایشده زامان و واخت مسلهسی اؤنملی یئر توتور. ایش لر و اختی- و اختیندا گۆرۆلمه لی دیر. و اخت امکداش لارین ایمكان لارینا گۆره تعین اندیلمه لی دیر. گۆنده لیک، هفته لیک، آئیق و... و احدلری قبول اتمک ایمكان لاردان آسئلی دیر.

فۆلکلۆر تۆپلاماق ایشی اوغورلو اولماقدان اؤترو برنامه اؤزره، آردیجیل و جیددی ایش یۆلو ایله ایره لی آپاریلمالی دیر.

تشکیلات

فۆلکلۆر آیدهلرینی تۆپلاماق ایشینی هر کیم تکلیکده گۆره بیلر. آنجاق البیر ایش لمک یۆلو ایله الده اندیلن نتیجه لر دۆزگۆن راق اولماسی گۆزله نیلیر. بیرگه ایش لمک اۆچۆن تشکیلات یاراتماق لازیم دیر. تشکیلات دئدیکده بۆرۆکراتیک بیر قورولوش یۆخ، آنجاق ایش ده امکداشلیق و هماهنگ لیک یاراتماق دان اؤترو ساده، تشریفات سئز بیر تشکیلات یاراتماق اولار. مثلن اۆچ، بئش و یا نئچه نفر یۆلداش مۆعین ساحه ده فۆلکلۆریک آیدهلری تۆپلاماق اۆچۆن امکداشلیغا قرار آلیب، اۆزلی اۆچۆن هدف، برنامه، ایش بۆلگۆسۆ مۆعین ائده رک بیرگه ایشله مه یه باشلا با بیلر. بیر شهرده نئچه- نئچه بئله بیر کیچیک دسته تشکیل تاپا بیلر.

ایران تۆرک لری نین فۆلکلۆریک اثرلرینی تۆپلائیب، آراشدیریب، قوروماق و یایماق اۆچۆن دؤولت طرفیندن مالی و باشقا ایمكان لار وئرلمیر.

آذربایجان آیدین لاری نین تاریخی بۆرچودور کی، ال لریندن گلدی یی قدهر بو ساحه ده چالیش سئیلار. مرکز لشمیش بیر تشکیلات یاراتماق بۆیۆک مالی ایمكان لار طلب اندیر. شرایطه او یغون ایش لری گره ک یۆلا سالماق. بیزجه هله لیک، کیچیک ایش دسته لری، کۆنۆل لۆ اولاراق تشکیل تاپمالی دیر. تۆپلانان اثرلری چاپ اتمک اۆچۆن «اٹل دیلی و ادبیاتی» صحیفه لری سیزین ایختیارینیزدادیر. و لازیم گلدی کده

فؤوق العاده ضمیمه شکیلنده تۇپلانان فؤولکلوریک اثرلری یایماغی اؤز عؤهده سینه آئیر. اونا گؤره فؤولکلور تۇپلاماق ساحه سینده فردی و یا دسته جمعی چائیشان دیلداشلاردان ایسته ئیریک کی، بیزیمله علاقه ساخالاسینلار و تۇپلادیق لاری اثرلری بیزه گؤنده رسینلر.

«آذری» درگی سی نین «اٹل دیلی و ادبیاتی» بولؤمؤنده ایندی یه قدهر مین صحیفه دن آرتیق مطلب چاپ اولوب. دئمک اولار کی، هله چوخ ایش لر گؤرؤلمه لی دیر.

ایمیزه چاتان فؤولکلوریک اثرلری، تۇپلانیئن آدی ایله چاپ اندیریک. هامی علاقمندلردن ایسته ئیریک کی، اؤز ایتیقادی و ایصلاهی نظرلرینی بیزه گؤنده رسینلر. کیفیت قدهر فؤولکلوریک اثرلر تۇپلانیدیقان سؤنرا، هر ساحه ده صلاحیت دار اشخاصین ایشتیراکی ایله قورولاجاق کؤمیسیؤنلار طرفیندن بو مطلب لر آراشدیرئییب کیتاب شکیلنده ترتیب اندیله جک. بو قایناق کیتاب لاردا تۇپلانیان لارین آدی قئید اولوناجاق.

دؤستلار، قلمداشلار، آذربایجان تپرلی گنجلری!

آتا- بابالاردان یادیگار قالمیش زنگین فؤولکلوریک اثرلریمیز اونودولماق و آرادان گئتمک تهلوکه سی قارشی سیندادیر. بیزیم بؤینوموزا دوشن تاریخی بؤرجو، شرفله یئرینه یئتیرمک و بو زنگین واریمیزی قورویوب گله جک نسل لره چاتدیрмаق اوغروندا ایره لی!

بهزاد بهزادی

تۆرکلر ده یاغیش یاغدیئرما دبلیری

علی برازندہ خلیلی (تۆرک)

تۆرک اینسانئینئین بۆتۆن یاشایئیشئینا ایز سالان اینانجلاری اولدوغو اۆچۆن بیر چۆخ فولکلور ساحهسی یارادیلیمیش دئیر.

بیر چۆخ اینسانلار کیمی تۆرکلرین ده یاشاملاری اکینجیلیکدن آسئیلی اولدوغوندان، یاغیشا و یاغمورا چۆخ باغلی اولوب و بو ساحهده گنیش بیر فولکلور ساحهسی یاراتمیشلار. یازیش اورتا و سۆنلارینا یاخینلاشدیقجا و اکینجکلرین سو ائحتیاجی چۆخالیب و بیر چۆخ یئرده سوسوزلوقدان یانئیب، قووزولان چاغلار اینسانلار ناچار قالاراق عادت و عنعنهلرله ائحتیاجلارینئ رفعا ائتمک ایسته میشلر.

یادا داشی دبی

یادا داشی افسانهلره گۆره تۆرکلرین الینده اولان مۆقددس بیر داشمیش کی، تانری طرفیندن تۆرکلره یاغیش، قار یاغدییرماق و فیئتئینا و ئئل اسدییرمک اۆچۆن هدییه اولونموشدور. بو داش افسانهلره گۆره تۆرکلرین اولو بابالاری «یافیث» نوح اوولادی «یافیث»ه وئریلمیشدیر کی سۆنرالار او دا تۆرکلره آرماغان ائتمیش. یادا داشی تۆرکلر آراسیندا بیر اۆسطوره وی بیر خط-ی سئیر سائیلیرکی، سۆنرالار بو اۆسطوره و باشقا قوؤملار آراسیندا بیر اینانجا دؤنمۆشدور. بو عنعنه حتا ایسلام دؤنملرینه قدهر سۆرمکده دی و بیر چۆخ تاریخی قایناقدا دا یادا داشی ایله ایلگیلی حادیهلر گۆرۆنۆر.

بو داشلار تۆرکلرین دینی و دین آداملارینین الینده اولوب ایسته دیکلری زامان یاغیش
یا دا قار یاغدیرا بیلر میشلر.

یادا داشینین دا داستانلاردا آماجینا باخیلدیقدا ایلگینج گۆرۆنن بودور کی، بو
داش تۆرکلرین قوراق بیر اولکده یاشادیققلاری اوچون بو اوللیک اولنلار وئرلمیشدیر.
داستانلاردا بئله گلیب کی، تۆرکلرین اولو بابالاری «یافیت نوح اولغلو» آتاسی طرفیندن
تۆرکیستان اولکده سینه گۆندرینلنده آتاسینا بئله دئدی: «من بو قوراق اولکده نه ایش
گۆره بیللم؟» نوح پیغمبر ده اوستۆنده «ایسم-ی اعظم» اولان یادا داشینین وئررک
تانرینین یاغیش یاغدیرماق اوچون وعده وئر دینینی سؤیله دی. روایتلره گۆره یادا
داشلاری سؤنرالار «اوغوز تۆرکلرینه» کئچمیش و اولنلارلا باشقا تۆرکلرین آراسیندا بو
داشا صاحب اولماق اوچون موجدایله باشلامیش. چوخ تاریخلرده بو داشلاردان آد
آپارمیشلار کی، بونلارین آراسیندان چین، ایران، ایسلامی قایناقلاردان و مسیحی
یازیلاردان آد آپارماق اولار.

یادا داشی تۆرکلر آراسیندا «یادا» (yada)، «جیدا» (cida)، «یاد» (yad)،
«یات» (yat)، «آدا» (ada)، «ساتا» (sata)، «سای» (say)، «یاتا» (yata)، «ژای تاش» (jay
taş)، آدلانیئر.

ماحمود کاشغارلی دیوان-ی لوغات-و تۆرک کیتابیندا دا یادا داشلاریندان گئیش
بیر شکلده سۆز آچیب اولنلاری اؤز گۆزۆ ایله گۆردۆیۆنۆ آچیقلامیش. اونون دئدیینه
گۆره بیر بوئیۆک یانغینی تۆرکلر یازین اورتاسیندا قار یاغدیراراق سؤندۆردۆیۆنۆ
گۆرۆب «یت» و «یاتاچیلیق» دان بحث ائتمیشدیر. بوئیۆک تۆرک شاعیری علی شیر نوائی
ده بیر شعرینده یادا داشینین تعریف ائدیپ:

«یادا تاشقا کان تیقچ یاغین یاغکانداک، ائی ساقی!

یاغار یاغمورداک عشقین چون بولور سراب آلوده»

آذربایجان خالقئین آراسیندا بو داشلاردان یادیگار قالان ساینلار و نغمه‌لری

گۆرمک اولار. اؤرنک:

یادام گلدی یئل اولدو	آدا آدا آدا هئی
یادام هر یئرہ باشدی	یادا یادا یادا هئی
یادام داغلارا آشدی	آدام آدامی توتدو
یادام رحمتی داندی	یادام یادامی توتدو
یادام دردیمی آندی	یادام گۆر هویا دؤشدو
یادام یاغیمی ازدی	یادام گۆر سویا دؤشدو
یادام ناباتدا گلدی	یادام قارا داش اولدو
یادام آغ آندا گلدی	یادام یامان یاش اولدو
هئی وئردی هویوما یادام	آدا آدا آدا هئی
هئی وئردی هویوما یادام	یادا یادا یادا هئی
آدا آدا آدا گل	یادا یادامی توتدو
یادا یادا یادا گل	یادام گلدی یاش اولدو
یادام گلدی باش اولدو	آدام گلدی یاش اولدو
اؤستۆ- باشیم یاش اولدو	باشقا بیر اؤرنک:
آدا آدا آدا هئی	یادام یاداما گلدی
یادا یادا یادا هئی	یادام آداما گلدی
	یادام گلدی سئل اولدو

گۆرۆندۆیۆ کیمی آذربایجاندا یادا داشئین ایزی ایلین سۆن آئی نئین ایلک
چرشنبه سینده یعنی سو چرشنبه سینده اؤخونان ساینلار آیدینجا گۆرۆنۆر. بو ساینلار تکجه
سو چرشنبه سینده و گلن ایلین سو و یاغیشی نئین بؤل اولماسی اؤچۆن اؤخونار.
چۆمجه گلین دینده ده چۆمجه گلینی داشئینلار یانینداکی اوشاقلارین دا
الرینده ایکی قاشیغی بیر-بیرینه ووروب ساینلار اؤخوماغی دا بو دبین یادیگارلاریندان
ساینلیر.

بیلینن گئچکلرین بیرری ده اسکی تۆرکلر آراسیندا داغین و داغلارین قوتساللیغی دئی. اونا گۆره کی داغ باشلاری تانرینا ان یاخین یئرلر ساییلیردی. تۆرکلرین ایسلامی قبول ائتدیکلریندن سوئرا ایسلامین یاغیش یاغدیرماق اوچون دوغاسی بو تۆرک عنعنه سیله بیرلشیپ مۆسلمان تۆرکلر یاغیش دوغاسی اوچون داغ باشلارینا اۆز گتیریب و دوغالارین بو اوجا یئرلرده یئرینه گتیرمیش لر؛ بو اینانجلا کی، یۆکسک یئرلرده دوغالار تئز قبول اولونورلار. بو آرادا دوغا اندیلن زامان گۆرۆنن بیر اۆنملی ایش، سو قویولارینا کیچیک داشلار سالماقدیر. ایندی ده بیر چوخ تۆرک تۆپلومو یادا داشلار ایزینی سو قویولارینا کیچیک داشلار سالماقلا سۆردۆرۆلر.

تۆرکییه ده ایستیسقا وینا یاغمور دوغاسیندا بعضن ۷۰۰۰۰ مین نارین داش گۆتۆرۆلۆب بیر دره یه یا دا قورو چایین آخان سویونا تۆکۆلر. بو آماجلا کی، یاغیش یاغیب بو داشلاری یویوب آپارسین. گننه داشلا یاغیشین تۆرکلر آراسیندا اولان ایلگیسی گۆرۆنۆر. باشقا بیر تۆرنده ایستیسقایا چیخیلان زامان بیر کیچیک داش گۆتۆرۆب اونون اۆستۆنه ۲۵ آیه قورانان اۆخونوب بیر تۆربایا قویوب آخار سویا آتارلار.

یادا داشلارینین بیر چوخ اۆزلیینی وارمیش بئله کی تۆرکلر یادا داشلارینین جانلی وارلیق، سسلی و اۆزۆندن بیر ایستیلیک، جانلییق و اولۆمه بئله صاحب اولدوغونو سانیرمیشلار. یادا داشلارینین یاغیش یاغدیرماسی، قار، دۆندوروجو سو یوقلار، یئل و اسیتیلر و بعضن فیرتینا یاراتماغی دا چوخ ایلگینج گۆرۆنۆر. بو داشلارین اولدوغو یئرلر ده ماراقلاندیرمیشی دیر. بو داشلاری سو قوشلارینین قورساقلاریندا، ایلانلاردا، اۆکۆزلرین قارینلاریندا، و قیرقیز تۆرکلرینین اینانجلا رینا گۆره قویونلارین قارینلاریندا تاپماق اولار. یادا داشی داستانلاردا اۆستۆنده دامار-دامار جیزیقلاری اولان بیر یوموروق بو یۆکلۆنۆنده مور رنگلی (کۆل رنگی) داش کیمی تانیئدیلمیشدیر. بو داشلار اوچ ایل ایچینده اۆز اثرینی و گۆجۆنۆ الدن وئریب آرادان گنדרمیش. یادا داشلارینین یاغیش و یاغمور یاغدیردیقدان سوئرا سو ایچینده ساخالارمیشلار. یادا داشلاری اۆزلیکلرینی میثال اوچون «حمدالله مستوفی»-نین

«نزهة القلوب» کیتابیندا اردبیل شهرینده بیر بوئیۆک داشدان یاغیش یاغدیрма بؤلۆمۆنده گۆرمک اولار.

بیر چۆخ تۆرک قۆومونون آراسیندا بو داشلارلا فال توتماق دا گۆرۆنمکده دیر. اسکی چاغاتای ادبیاتیندا «علم-ی نای» اۆزۆ بیر فال توتماق و یاغیش یاغدیрмаق اۆچۆن یازیلمیش کیتاب سائیئیردی.

چۆخ ماراقلی بیر کلمه بو آرادا تۆرک میللتلرینده و یادا داشلاریندان یادگار قالمیش دیر او دا اۆزۆک قاشی و «قاش» سۆزۆدۆر. یادا داشلارینین بیر اۆزۆللییی ده ایلدیریمدان اینسانلاری قوروماق و اونلاری ایلدیریم قارشى مۆحافیظه ائتمه سی ایدی. اسکی تۆرک دیلینده یادا داشلارینین بیر آیری آدی «کاش» و بو گۆنکۆ دئییمله «قاش» سۆزۆدۆر. بو سۆزه شاهد بیر تۆرک آتالارسۆزۆدۆر کی، بئله دئییر «کیمین ایله کاش بولسا یاشین یا کاماز» یعنی کیمین قاشی (یاد داشی) اولسا اونو ایلدیریم چارپماز. بو سۆزه کاشقارلی ماحمودون «دیوان لغات الترک» کیتابیندا دا راست گلیمک اولار. او دئییر: «کیمین یانیندا قاش بولونورسا اونو ایلدیریم چارپماز، قاش ایچینده هیچ بیر لکه اولماز، اۆزۆکلره قویولوب بۆیله اۆزۆیۆ بو قاشلا بیر بئزه ساریب او دا آتسالار نه قاش یانار نه بئز. بو قاشی سوسوز آدام آغزینا قویموش اولسا سوسوزلوقو کئچر».

یادا داشلار ایله یاغیش یاغدیрма دیننه «یادالاماق» «یاتالاماق» دئییلردی. یاغیش یاغدیрмаق اۆچۆن گۆرۆنن ایشه ده «یات» دئییلریمیش.

چۆمچه گلین دبی

تۆرکلرین ان یائیغین یاغیش ایستمه دبلریندن و دئمک اولار ان اونملی دبلریندن «چۆمچه گلین» دبی دیر.

بۆتۆن تۆرک اولکه لرینده و تۆرکلردن ده باشقا اولوسلاردا یئر توتان بو دب بیر چۆخ آدلا گۆرۆنمکده دیر. تۆرکییه ده «چۆمچه گلین» (çömçə gəlin)، «بۆدی بۆدی» (bodi bodi)، «دۆدۆ» (dodo)، «گۆده گۆده» (gödə gödə)، «سو گلینی» (su gödə)، «یاغمور گلینی» (yağmur gəlini)، «بۆدی بۆستان» (bodi bostan)، «دۆدۆ» (dodu)، «گۆده» (godə)، «گۆده گۆده» (godə godə)، «گۆده گۆده» (gödə gödə)، «گلین گۆک» (gəlin gök)، «کبچه گلین» (kəbçə gəlin).

«چوللو قادین» (çullu qadın)، «کبچه قادین» (kəbçə qadın)، «چالی گرمه» (çalı çalı) (gəzmə)، «چوللا کبچه جیک» (çulla kəbçəcik)، آدلاری ایله تائینئر، باتئینا گئتدیکجه بو دب تۆرکیهده یاقینلاشماقدا دیر. قونیه شهرینده بو دبین آدی «کلیس» (kəlis) دیر.

بولقاریستان اولکه سینده، چۆمچه گلین دینی یاپان قیزا «دولدول» (duldul) و «پئرپرگا» (perperuga) دئییرلر. یوقوسلاوی و آلبانی صربیستان و آرنووتلو قدا چۆمچه گلین قولچاغئینا «دودولا» (dudula) یا دا «دودولیکا» (dudulica) دئییرلر. مجار اولکه سینده ده قرهچیلر و صربلر آراسیندا اولان دبده «دودوله» (dūdülə) آدی ایله گۆرۆنمه کده دیر. رومانیا دا چۆمچه گلین دبی گۆرۆنۆر و ایرانئین بیر چوخ ئیرینده اولدوغو کیمی اولار دا قولچاقلاری تابوت ایچینده داشئییئرلر. عراقئین کرکوک تۆرکلری ده بو دبی «چۆمچه گلین» آدی ایله قوروماقدا دیرلر. اۆزبکیستان اولکه سینده ده بو دب «سوس گلین» (sus gəlin) آدی ایله گۆرۆنۆر. چۆمچه گلین دبی او قدهر یاقین بیر شکیل تاپمیش کی، اونو قوزئی آفریقادا بئله گۆرمک اولار. سوریهده «ام القوس» آدی بیر دب بو دبه چوخ بنزه ییر. آذربایجاندا «کبچه گلین» (kəbçə gəlin)، «چۆمچه گلین» (çömçə gəlin)، «ایری گلین» (əyri gəlin)، «چبجه گلین» (çəbcə gəlin)، «گلین گوی» (gəlin göy) آدلارین گۆرمک اولار. اوغور تۆرکلرینین آراسیندا دا بو دب «یاغمور گلینی» (yağmur gəlini) آدیلا آدلانئر.

چۆمچه گلین دبین کۆننه باخیلدیقدا بو سونوجا چاتماق اولار کی، بو تۆره چوخ اسکی زامانلاردان قالمیش تۆرکلرین یاغئیش و یاغمور تانریچاسئین بیر سیمگه سی اولوب، بۆیۆک تانرئین اینسانلار اوچون برکت قایناغی سائیلان یاغئیشین سببینی بیر اوشاق و ئادا قیز گلین داشئیماقدا دیر.

تۆرکلرین اینانجلارینا گۆره اوشاق و قیز اوشاقلاری برکت و خئیر قایناغی و بوللوق برکتلیک سیمگه سی سائیلئر (عرب و فارس اینانجلارین ترسی کی قیزی خئیرسزلیک و برکتسزلیک ایله برابر بیلبلر). بو دب چوخ ئیرده چئشیدلی شکیل لرده گۆرۆنسه ده هامئیندا اورتاق بیر ئون گۆرۆنۆر؛ او دا یاغئیش ایسته مک دیر.

بو عنعنەنین ساحەسی اۇ قەدەر گئنیش وە یاغئین دئیرکی، دئمک اۇلار، اۇنون ایزینی بو تۆن دۆنیانئین هر بیر یئریندە گوژمک اۇلار.

چۆمچە گلین مراسیمی اوشاقلار وە گنجلرین یاراتدیقلاری بیر سیئرا اویونلار وە اۇخونان ساینالاردان تشکیل تاپئیرکی، اۇنون بیر چۆخ یئردە فرقلی شکل لرینی گوژمک اۇلار. بو دبین ان اۇنملی علامتی جانلی یا دا جانسیز چۆمچە گلین دیر کی، بیر چۆخ آدلار ایله آدلانماقدادیر.

چۆمچە گلین دبین دە ۴ مرحلەنی گوژمک اۇلار: ۱) حاضیئرلیق. ۲) ائو- ائو- دۆلاشماق وە یئئەجک تۇپلاماق. ۳) اۇخونان ساینالار وە تکرلمەلر. ۴) تۇپلانان یئئەجکلری وە بیشریب تۇپلو حالدا یئمک.

چۆمچە گلین اۇزلیکلە آخشام باشلاری دۆزەلر. اوشاقلار بیر آریا گلیب، بیر بوئۆک تخته دن اۇلان چۆمچەنی گلین کیمی بزەیب اونا آغاجدان قۇل یاراشدیئیب باشینا بیر اۇرتۆک سالیب بیر دۆن گئیدیریلر. بو جانسیز چۆمچە گلینە «دودو» (dudu) دئیلر.

اوشاقلارین بوئۆیۆ ساینیلان اوشاق بو چۆمچە گلینی الیندە ساخلائییب ایکی آیری اوشاق، بیرسی بیر تۇرپا وە دیگری بیر سو قابی الیندە ساخلائییلر. باشقا اوشاقلار کندين ائولرینه ساری یۇلا دۆشۆب قاپی- قاپی دۆلاشیب قاپیلاری دۆیۆب یئئەجک تۇپلایاراق بیر چۆخ ساین سۆزۆ اۇخورلار. اۇرنک اۇلاراق آشاغیداکى ساینالاری گتیرمک اۇلار:

آذربایجاندا چۆمچە گلین دبی ساینچیلار طرفیندن اۇخونماقدادیر. ساینچی قوراللیق چاغلاریندا ائولرە گئدیپ قاپی- قاپی دۆلاشاراق یئئەجک تۇپلار، ساینچینین یانئیندکى اوشاقلارین اللریندە ایکی داش اولوب، داشلاری بیر- بیرینە چالاراق ساینچیلار ریتیم توتارلار. آذربایجاندا چۆمچە گلین بیر بوئۆک یاپراقلارلا اۇرتۆلمۆش وە بزمنیش چۆمچە اۇلار، بیر چۆخ ساین بو تۇرنده اۇخونار کی اۇنلارین تۇپلو بیر شکیلی گتیریلر:

الی قۇلو خمیردە
بیر قاشیق سو ایستەر

چۆمچە خاتئین نه ایستەر
شئیرهاشئیر یاغئیش ایستەر

آلاله بیر یاغیش گۆندهر
 آرپا بوغدا قورودو
 چاخ داشی چاخماق داشی
 ساینچیئا پای داشی
 اولدوغوندان پای وئرن
 علی اولسون یولداشی
 وئار اولان الین قئسسسا
 یاسدیغی میسمار داشی
 وئرن ال آلاله الی
 اٹل لره یاردیم الی
 چاخ داشی چاخماق داشی
 ساینچیئا پای داشی
 امکچی قورو اینک
 گلین ساینئی دئییک
 آلاله بیر یاغیش یئتر
 بال قایماغی بیز یئییک
 بال قایماق اوتا بنددی
 اوت- علف سویا بنددی
 چای- چمن گۆیه بنددی
 گۆیلر بولودا بنددی
 بولوتلار آئی بولوتلار
 اکینچی یه اوموتلار
 دارئیئ سیدیم تپدیم
 شوخومو لاپ یئره اکدیم
 گۆئی گۆزۆ قورو باخیئر
 شنه سیننه یه چکدیم

چاخ داشی چاخماق داشی
 یاندی اورییم باشی
 بیچین لرین یولداشی
 اکین لرین یولداشی
 قالاق- قالاق خرمن لر
 هانی چائیئ نم داشی
 چاخ داشی چاخماق داشی
 یاندی آلمالار باشی
 یاندی حئیوانلار باشی
 دۆزله ییر ساپا قاری
 آئی بولوتلار سیز تارئ
 گلین بو کنده ساری
 بو کند بی لر کندی دیر
 اییئت خئی لر کندی دیر
 داغلار قوراق- قوراقدی
 تیکان توراق- توراقدی
 تیکان نه یه کارئمدی
 منه اوراق لازئمدی
 چاخ داشی چاخماق داشی
 یاندی اورییم باشی
 هانی گۆیۆن یولداشی
 یاندی داغلارئ باشی
 آلاله بیر یاغیش گۆندهر
 گۆۆرتسین داغی داشی
 آلا داغئین بولودو
 اکینچی نین اومودو

امکچی قورو اینک
 گلین ساینئی دئییک
 ساینیا ناخشی ساینئی
 اونون ایشی پانادی
 ایسته دییی یاغیش دی
 اوزو ساری چایدی
 چایلار آخین شاققا- شاق
 نئهره چالاق لاققا- لاق
 کره قایماق سیزینکی
 آیرانا بیزده قوناق
 امکچی قورو اینک
 گلین ساینئی دئییک
 ساینیا ائلین یولداشی
 یامان گونون قارداشی
 آئی آلاه یاغیش گوندهر
 گووزتسین داغی داشی
 ساینیاچینا پای باغلی
 پای وئرن یایا باغلی
 یای حاصلیلی سو ایستهر

بو ساینالار توپلو شکیلده بیر ساینچی طرفیندن اوخونارمیش آما بیر چوخ
 یترده ساینچی اولمایان زامان کننن جاوانلاریندن بیرسی چومچه گلین دوزه لیدی
 بو ساینالاری اوخونارمیش:

دودو- دودونو گوردونمو؟
 دودونیا سلام وئردینمی؟
 قوشوم هاردان گلیرسن؟
 قانلی قایا دییندن
 قانین هاردا قورودو
 آلاه بئله بوئوردو
 آلاه بیر یاغیش گوندهر
 دئم لریمیز قورودو

اٹولردن پای آلاندان سونرا بو سؤز ده پای وئره نه دئیلر:

آلاه بیر یاغیش ائله

بنده وی بخشیش ائله

بیر چوخ یترده سایشیلار قایشیلار دویهرک دئیلر:

هر قایشیا دایشا

چومچه گلین نه ایسته

بیر نلکی پای ایسته

آلاهدهان یاغیش ایسته

یا دا:

الی - قولو خمیرده

چومچه گلین نه ایسته

آلاهدهان یاغیش ایسته

تانیردان یاغیش ایسته

آذربایجانین بیر چوخ یترینده چومچه گلینه چومچه بالیق (çümçə balıq) دا

دئیلر و اونلارین سایشیلاری دا بئله اولار.

بالالارین یاغیشیا

چومچه بالیق نه ایسته

خودایا شوکور ائله یه

خودادان یاغیش ایسته

اونودا دئمک گرکیر کی، آذربایجاندا اوشاقلار ایکی داشی بیر - بیرینه چایش

سایشی ایله بیرلیکده بو کیچیک سؤزلری تیکرار اندریمیش لر، ائو یئنه لری ده اونلار

یئنه جک وئریب سونرا بو تویلانان یئنه جکلری بیر ارادا کندین مئیدانلاریندا یا دا بیر

مچیدده، بعضن بیر ائوده بیشیریپ بوتون آداملار آراسیندا پای - بؤلوش ائدیلمیش.

اوشاقلارین اوشودوقلاری سایشیا بئله دی:

چاخ - چاخی چاخماق داشی

چاخ - چاخی چاخماق داشی

یاندی اورییم باشی

یاندی اورییم باشی

آلاه بیر یاغیش گونده

آلاه بیر یاغیش گونده

ایسلاتسین داعی داشی

دئم لریمیز قورودو

یادا بو سؤزلر دئیلر:

کچی دوشدو بوستانا

آی مستانا مستانا

زمی لریمیز ایسلانا

آلاه بیر یاغیش گؤندهر

آدانادا اوخونان سائنا:

چیفچی لرین بئلی بوکۆک

هۆت بوؤدو بوؤدو

ئیردن برکت گؤکدن یاغمور

آنان بابان نه دن اولدۆ

وئر آلاهیم وئر

بیر قاشیجیق سودان اولدۆ

سیجیم گیی، سولو سولو یاغمور

تارلار یاریق یاریق

ائۆ صاحیبی قاپینا چئخیب الینده چۆمچه گلین اولان اوشاق بو سائانی اوخور:

وئر آلاهیم وئر

چۆمچهلی گلین چۆم ایستهر

سولو سولو یاغمور

بیر قاشیجیق یاغ ایستهر

باشیم یاغمور ایستهر

یاغ وئر نین اوغلو اولسون

آیاغیم چامیر ایستهر

بولغور وئر نین قیزی اولسون

ائۆ ییته سی چۆمچه گلین باشینا سو تۆکۆب اوشاقلارین اۆستۆنه ده سو

سپیپ، اوشاقلار دا بیرلیکده «دودو دودو» (dudu dudu) دئییب باغیرماغا باشلارلار.

سونرا ائۆدن اوشاقلارا بوغدا، یاغ، دۆیۆ، دوز و ساییر ییته جک وئرلر. اوشاقلار دا

سائالاری تکرار-تکرار اوخویوب باشقا بیر ائۆه ساری یؤلا دۆشهرلر.

موسیس بۆلگه سینده ده (تۆرکییه) چۆمچه گلین سائاسی بئله اوخونار:

تکنده هامور

چۆمچه لی گلین چۆم ایستهر

تارلادا چامور

بیر قاشیجیک یاغ ایستهر

وئر آلاهیم وئر

یاغ اولماز سا بال اولسون

سولو سولو یاغمور

یاغموروموز بۆل اولسون

کندین بۆتۆن ائۆلری دۆلانیب اوشاقلارین و چۆمچه گلین اۆستۆنه سو

سهریپلن زامان اوشاقلار بیرلیکده «بودو بودو» (budu budu) دئیهرک باغیرماغا

باشلارلار.

بیر باشقا تۆرکییه ده اوخونان سائالاردان بیریسینده بئله اوخونور:

بودو بودو نیه
بودو بیر کاشیجیک سونا
بودو یاغمور کیزی یاغ ایسته
بالتا، کۆرهک، بئل ایسته
اۆچ قوئون قوربان ایسته
وئر آلاهییم وئر
سولو سولو یاغمور

آیری بیر واریانت تۆرکیته ده اولان چۆمچه گلین دبی بئله دی کی اوشاقلار بیر
آرایا گلیب بیر اوشاغی تۆلکۆ کیمی گئیندیریب سونرا ائولره ساری ئولا دۆشۆب بو
سایانی اؤخوماغا باشلارلار:

بودو بودو ...!
نه دن اولدۆ
بیر کاشیجیک سودان اولدۆ
تۆلکۆ تۆلکۆ نه ایسته
بیر اوج جوک اون ایسته
وئر نهین بیر اؤغلو اولسون
وئر مینه نین بیر کیزی
اونو دا آلا اله الیندن آلدی
گۆکنه برکت
یئرده برکت
وئر آلاهییم وئر
سئلجه رحمت

ائو ئینه سی قاپیئا چیئخیب تۆلکۆنۆن اۆستۆنه سو تۆکر، بو سو آز اولان
زامان تۆلکۆ هیرسله نیب سوئون چۆخ اولماسینی ایستر، بوندا بئله اینانیئرلار کی
تۆلکۆ اۆستۆنه نه قدهر سو چۆخ تۆکۆلسه یاغیش اؤ قدهر چۆخ یاغار.
باشقا بیر دبه بیر اوشاغی سوئوندوروب اۆستۆنۆ ئاپراقلارلا اؤرتهرک ائولره
ساری ئولا دۆشۆب ائولردن یئیجک توپلارلار. بو سانیانی دا اؤخورلار:

دودو دودو نئردن اولدۆ
بیر قاشیجیک سودان اولدۆ
وئرین دودونون حاککینی
گنتسین باکینی - باکینی
یئردن برکت گۆگدن رحمت
آلاه، آلاه، آلاه، آلاه
گۆک گۆگۆن قوربان ایسته
گۆبکلیجه حارمان ایسته

تۆرکییه ده چۆمچه گلین دبینده اوشاقلار بیر آغاجی چارپاز (+) باغلائییب
اۆستونۆ پارچالارلا بزدیكدن سونرا ائولردن ئیمک تویلائییب بیر آرایا گتیردیكدن
سونرا کندین مچیدی نین اؤنۆنده بیشیریب یئییب بو ئیمه گین بیر قیسمی نی ده بالئق
اؤلان گۆلله آپاریب بالئقلارا تۆکرلر، بو تۆرنلرده اؤخونان سانا بئله دیر:

چۆمچه گلین نه ایستهر	بالئقلارا ئیم ایستهر
آلاهدان رحمت ایستهر	وئر آلاهییم وئر
کۆچ-کۆیون کوربان ایستهر	بی یاغموردان بی سئل

ایراندا قاشقائی تانیفالاریندا اؤخونان سانیلار بئله دی:

کؤسا گلین نه ایستهر	یاغ کی یئتمیر دوینا
تاریدان یاغیش ایستهر	یاغ فاغیرین آریاسینا
آلاه یاغیش وئرهدی	یاغ قوجانی لته سینه
نذیریم قبول اولایدی	تاری ایشی حئسابدیر
یاغ یاغیشیم سئل گله	کؤسا خاستی سئلابدیر

خوراسانین درگز بؤلگه سینده ده بو سانیلار اؤخورلار، خاطیرلاماق گرکیرکی

ایرانین بیر چوخ یئرینده چۆمچه گلینه کؤسا (kosa) یا دا قودو (qudu) دئییرلر:

کؤسان کؤسا نه ایستهر	آلاه یاغیش وئرگین
تاریدان یاغیش ایستهر	نذیریم قبول ائتگین
کؤسان ایشی حئسابدیر	یاغ یاغیشیم سئل گینه
قاردا یاغسا حئسابدیر	یاغ یئتمیر بئلگینه
کؤسان یازیق کاسیدیر	یاغ ساغیرین باغچاسینا
چوخ بۆرج اؤنوباسیدیر	یاغ قوجانین دیمه سینه

چۆمچه گلین دبی مراغا اطرافیندا جۆمه آخشامی (پرشنبه) آخشامی اوشاقلارین
و بۆیۆکلرین تویلانمالارینا ایجرا اولونار. مراغائین گۆلجان کندینده ده اوشاقلار بیر
چۆمچه گلینی بزه دیکدن سونرا بۆیۆکلر ده اؤنلارا قاتیلیب پالتارلارینین دستکلرینی و
پاچالارینی چیرمالائییب هره بیر آغاج گۆتۆرۆب ائولره سانا اؤخویا-اؤخویا یولا

دۆشەرلر، ائولردن ئیئیه جکلر توپلادیقدان سونرا اونلاری بیر آرایا گتیریپ مچیدده بیر قازان باشینا ییغیشیب بیشرمه یه باشلارلار. یتمک داغیدیلمادان اونجه کندين موللاسئ دوعا ائدیپ یاغیش دیله یندن سونرا بیشریلن آشیء هامیشین آراسیندا داغیدارلار. مراغا اطرافیندا بیر چوخ یئرده ناماز گیلیمینی سونا باسیپ ایسلادارلار یادا جانامازی سونا چکرلر.

اردیبل اطرافیندا اکیء «کلخوران ویند» یئرینده چومچه گلین دبی ایستیسقا ایشیندن سونرا قیزلار طرفیندن گورولمکده ایمیش؛ بئله کی هامیء مؤصللادان «پیر سولطان بگیم» مزاریندان دؤنندن سونرا قیزلار چومچه گوتوروب ایکی داشیء بیر-بیرینه چالاراق ائولردن شکر، اون و یاغ توپلائییب حالوا و ترک بیشرلر. آغ بیرچکلرده ساچلاری داغیشیق بیر شکیلده اوزلرینه توكوب ایکی نفر بیر بوئوندوروق بوئونلارینا سالیب قیزلارلا مچید قارشئسینا گندیپ یاغیش طلب ائدرلر. اوشاقلار دا ال-اله وئریپ حوزنیه دئیه رلر:

آلاه بیر یاغیش ائیله

بنده وی بخشیش ائیله

بو ایشلردن سونرا اگر یاغیش یاغماسا «قوجا پیر» مزارین یاتیندا کی بیر بوئوک داشیء آپاریب «علی درویش» دره سینه سالارلار. بو دره کندين تک چائییدیر. اونندان سونرا گوزلرلر یاغیش یاغشین. یاغیش یاغاندان سونرا بو داشیء سلام و صلواتلا یئرینه قایتاریب «قوجا پیر»-ه تاپشئرارلار.

بو دب چوخ اسکی زامانلاردان بری اردیبلین بیر چوخ یئرینده حتا اردیبلین اوزونده ده گورنوبدور. «حمدالله مستوفی» «نزه القلوب» کیتابیندا بو دبی یاد ائتمیشدیر. او دئیر: «اوندا کی، اردیبله یئتیشدیم بیر بوئوک داشیء گوردوم کی آغیرلیغی ۲۰۰ باتمان اولاردی!! سانکی دمیردن دوزلتمیشلر. قاضی بهالدين اردیبلدی دئدی: اردیبلده یاغیش یاغمايان زامان بو داشیء شهره گتیرنده یاغیش یاغار و ائشیگه آپاران زامان یاغیش کسر...». «خواندمیر» ده «حبيب السیر» کیتابیندا بو داشدان بحث ائدیپ.

«قزوين» ده سولطان آباد کندینده قیزلار بیر چومچه نی بزه ییب ائولری دولاشیب آش اوچون لازیم اولان یارما، چوغوندور، نوخود، لپه، مرجی، و باشقا شئی لری بیر

توربا یا یغییب بیر ائوده بیشیریب ایچرک یاغیش آرزوسو ایله قابلائی و قازانی دامدا یوئارلار. بو قابلائی یوئولان سولاری بیر قیبله ساری نؤداندان آشاغی تۆکۆلن زامان چۆمچه گلینی بو سوئون آلتینا قوئارلار. سونرا اوتوروب یاغیش گۆزلرلر.

ایران تۆرکمنلرینین آراسیندا دا یاغیش یاغمايان زامان «سوئید قازان» و یا «قوتی» آدلی بیر تۆرن کئچیریلر کی اوندان ائیلین آغ ساققالی بیر نئچه باشقا کیشی ایله بیرلیکده ائولره گئدیپ ائو یییه سینه بو سائانی اؤخودوقدان سونرا ائو یییه سی اؤستلرینه سو سیب اؤنلار قند یا پول وئره.

سۆئید قازان آ سوئید قازان	بیر بالاجاق بولوت گتیردیم
سۆئید قازانا نا گرک	یاغدیرمانی گیدمرم
چئخیم چئخیم بیزا گرک	بئرینینگ اؤغلو بولسون
آش بیشیردیم دۆشوردۆم	بئرمه یه نینگ قیزی بولسون
یئتیم اؤغلان چاغئیردیم	قوت قوتونو گۆردۆنمینگ
دۆئورمانی قایتارمارام	قوتا سلام بئردینمینگ
بیر ایشه جک گتیردیم	شیه آئی دؤغان بادی
آنقیردمانی گیدمرم	یاغان قارسین گۆدۆنمینگ

توپلانان پولایته جک آئیب دوعالار اؤخوندوقدان سونرا ائیلین آراسیندا پاتیلانار. قاباقجادان دئدییمیز کیمی چۆمچه گلین تۆرنینه چۆخ اسکی چاغلاردان بری بوتۆن تۆپولملار، اؤزلیکلر تۆرکلرین اولو بابالاری سائیلان و یادا تۆرکلرله باغلی اؤلان میللتلر آراسیندا، یاغین بیر شکیلده راستلاماق اولار.

بیر چۆخ دیلچینین گۆرۆشۆنه گۆره چۆمچه گلین دبی قورباغا بالاسی ایله ایلگیلیدیر. چۆن بیر چۆخ یئرده قورباغاتین ایلك یاشام دۆنمی چۆمچه گلین آدیلا تائینار کی بودا بو حئیواتین سو ایله باغلیلیغی اؤلدوغوندان اؤزه چئخمئشدیر. چۆمچه نین شکلینین ده بو حیوان شکلینه چۆخ بنزری واردیر، سانکی چۆمچه قاشیغی بیر قورباغا بالاسینین اؤیونجاق شکلیدیر!

حتا تۆرکییه نین بیر چۆخ یئرینده بیر نئچه قورباغا بالاسینی کۆزه ایچینه سالیب چۆمچه گلین تۆرنینده ائولره ساری آپاریب اؤنلارین اؤستونه سو تۆکۆب سائا

اوخورلار. ایراتین زنگان بؤلگه سینده ده قورباغا بالاسینا چؤمچه گلین (چؤمجه بالیق) دئییرلر. قورباغا بالاسی ایله یاغیش ایسته مک چوخ اسکی دؤنملردن بو دؤنیاتین ان اسکی اوجقارلیقلاریندا گؤرؤنمکده دیر. اسکی چین یازیلاریندا (۱۷۶-۱۲۲م-اؤن) تۆرکلرین اول بابالاری سائییلان «یۆنه چی» لرین، اؤستۆنه قورباغا بالاسینین رسیملری چکیلمیش بویوک طویل لری چالیب یاغیش ایستمه لری یازیلیب. ایندی ده اورتا آسیا اۆلکه لری نین چوخ یئرینده طویل لر اؤستۆنه قورباغا بالاسی عکسی چکیلیب چالینار. (کتاب کوچه - ب ا ج - احمد شاملو).

آسیانین گۆنئی اۆلکه لرینده ده قورباغا بالاسی یاغیش سیمگه سی دیر. هیندیستاندا دا بیر چوخ اینانجلار دا قورباغا بالاسی یاغیشین ایلگیسی واردیر. قیزیل دریلی آمریکا دا «پرو» و «بولیوی» اۆلکه سینده ده قورباغا بالاسی یاغیش گتیرن حیوان سائیلماقدا دیر. «کولومبیا» اۆلکه سینده قورباغا بالاسین اۆلدۆرمکله یاغیش یاغدیغینا ایناتیلار.

قائناقلار:

- دیوان لغات الترتک - ماحمود کاشغری
  - آذربایجان اثل ادبیاتینا بیر باخیش - زارعی
  - آذربایجان فۆلکلور - م. حصارى
  - کتاب کوچه - احمد شاملو
  - ساتاها - زهره وفائی
- Türk Folklor Yağmur Duasıyla İlgili Yapı Və Fonksion

آتالار سۆزۆ

اردییل و ھندە وریندە
 ترتیب ائدن: رضا کاظمی
 تۆپلایانلار: حسن فیضی،
 نوروزعلی فیضی،
 رضا کاظمی، محمود مھدوی،
 کاظم نظری بقا.

ائششە میندیم تزه دردیم، گۆل آرزیم
 نەدە قالدی. / ائششک میندیم تزه ک دردیم،
 گۆل آرزوم نەدە قالدی.
 ائششە نەدی، دۆشە نەدی. / ائششک
 نەدی، دۆشک نەدی.
 ائششە نە بیلئی زفهران نەدی. / ائششک
 نە بیلیر زعفران نەدیر.
 ائششە نە بیلئی سبزی - قورما نەدی،
 دئی اۆز پ... ومدی. / ائششک نە بیلیر
 سبزی - قورما نەدیر، دئییر اۆز پ... ومدور.
 ائششە یۆکە گلەدی، یۆکی آپار
 ائششە یە طرف. / ائششک یۆکە گلەدی،
 یۆکۆ آپار ائششە یە طرف.
 ائششە یە گۆجی چاتمئی، پالانی
 چیرپئی. / ائششە یە گۆجۆ چاتمئی، پالانی
 چیرپئی.

ا
 -
 ائتمە ائدە للر. / ائتمە ائدە رلر.
 ائرکە آدمئی آل باسار. / ائرکک آدمئی آل
 باسار.
 ائرکە آدمئی قالخیزیب آئینان بالا
 گۆتۆرلر. / ائرکک آدمئی قالخیزیب
 آئیندان بالا گۆتۆرلر.
 ائرکە ائششە یین آئینان بالا گۆتی. /
 ائرکک ائششە یین آئیندان بالا گۆتۆر.
 ائرکە قوش یوئا باغلاماز. / ائرکک قوش
 یووا باغلاماز.
 ائششە بی یول پالچیغا باتسا دای اوردان
 کئشمز. / ائششک بیر یول پالچیغا باتسا
 داها اوردان کئچمز.

اثلە بیل اورتا گۆلىدى. / اثلە بیل اورتا
گۆلۆ دۆر.
اثلە بیل پول چاپا وئىرىم. / اثلە بیل پول
چاپا وئىرىم.
اثلە بیل زهر تولوغودى. / اثلە بیل زهر
تولوغودور.
اثلە بیل قورت اۆرە ئى ئىبىدى. / اثلە
بیل قورد اۆرە ئى ئىبىدىر.
اثلە بیل گنج اۆستە ئاتمىشام.
اثلە قۇدوغ اۆلوب تۆكى مخمل سالى. /
اثلە قۇدوق اۆلوب تۆكۆ مخمل سالىر.
اۆدە قالاندا كىچىه قىزام، ارە گئىندە
بۇيىك قىزام. / اۆدە قالاندا كىچىك قىزام،
ارە گئىندە بۇيۆك قىزام.
اۆ كۆپە ئى، اۆ كۆپە ئىننن قۇرهماز. / اۆ
كۆپە ئى، اۆ كۆپە ئىننن قۇرخماز.
اۆلادىن بفرى قۇشونون ساغ الى.
اۆيمىن هاچارى اۆيلىدى داما. / اۆيمىن
اچارى اۆيلىدى داما.
ات اۆلاندا چۆرە اۆلمى، چۆرە
اۆلاندا ات اۆلمى، ايكىسى دە اۆلاندا من
اۆدە اۆلمىيام. / ات اۆلاندا چۆرەك
اۆلمور، چۆرەك اۆلاندا ات اۆلمور،
ايكىسى دە اۆلاندا من اۆدە اۆلمورام.
اتى دىرناخدان اۆيىرماغ اۆلماز. / اتى
دىرناقدان اۆيىرماق اۆلماز.

اىششە يە مین آتا چاتىنجاخ. / اىششە يە
مین آتا چاتىنجاخ.
اىششە ئى اۆلنە ئول گۆرسدن چۆخ
اۆلار. / اىششە ئى اۆلنە ئول گۆسترن چۆخ
اۆلار.
اىششە ئىم اۆلوب باشى قىزىلدىن، گۆتى
گۆمۆشدىن. / اىششە ئىم اۆلوب باشى
قىزىلدىن، گۆتۆ گۆمۆشدىن.
اىششە ئىن دوغاسى مۆستجاب اۆلسا،
چاروادار يۆلدا اۆلر. / اىششە ئىن دوغاسى
مۆستجاب اۆلسا، چاروادار يۆلدا اۆلر.
اىششە ئىن س...ى قاباغىندا گۆل
اچىب. / اىششە ئىن س...ى قاباغىندا گۆل
اچىب.
اىشىد اينامما. / اىشىد اينامما.
اىشىد دىغوى دئمە، گۆردۆغوى دىء. /
اىشىدىنى دئمە، گۆردۆيۆنۆ دىء.
اثل اثلە سىغىشار، اۆ اۆه سىغىشماز.
اثلدىن دالا قالما.
اثل گۆزەلسىز، سۆز - مثل سىز اۆلماز.
اثل گۆزى اۆوجى اۆلار. / اثل گۆزۆ
اۆؤجو اۆلار.
اثللىرى قاپوندا گۆر. / اثللىرى قاپوندا گۆر.
اثلۆوى هۆركىت، اړىغ - اّخساغىنا
ئاپىش. / اثللىنى هۆركۆت، اړىق - اّخساغىنا
ئاپىش.

الیمی اوزاددیم کۆمه یه، قوئیم بیلنگدن
گئندی. / الیمی اوزاددیم کۆمه یه، قوئوم
بیلکدن گئندی.

الین یارسون بی شاهی چئیماز. / الین
نارسان بیر شاهی چئیماز.

امیر باسار، سردار چئزر، خیردا مالیک
ایهغ آتدا قالار. / امیر باسار، سردار چئزر،
خیردا مالیک آتدا قالار.

انگ، یوموروخدان قورخار. / انگ
(آغیز)، یوموروقدان قورخار.
انگین تاختاسی چئیب.

اوت بی یول یولون آلتیندا بتر، بی یول
اوستونده. / اوت بیر یول یولون آلتیندا
بتر، بیر یول اوستونده.

اوت توشدیغی یئری یاندیرار. / اوت
دوشدویو یئری یاندیرار.
اوت

ویرماغ آساندی، سوندورمغ چتین. / اود
ورماق آساندیر، سوندورمک چتین.

اوتدان کول عمله گلر، کولدن هئش
زات. / اوددان کول عمله گلر، کولدن هئچ
زاد.

اوتنان سوئون نه ساز- بازی. / اودلا
سوئون نه ساز- بازی.

اوتومون اوستونه سو سپدی. / اودومون
اوستونه سو سپدی.

احمت احمت، سنه نه زحمت. / احمد
احمد، سنه نه زحمت.

اره گئدی تائی- توشوم، یئرده قالدی
شوم باشیم. / اره گئدی تائی توشوم،
یئرده قالدی شوم باشیم.

اره میک، سونسوز ار گزر. / ارمیک
(دوغمیان قیز) سونسوز ار گزر.

اریدی بوزغویا توهمیته جیم کی. /
اریدی بوزغویا توهمیته جیم کی.
اسنیته نده آغ جیته ری گورسنی. /

اسنیته نده آغ جیته ری گورسنیر.
ال مرد اولار، گوز نامرد.

الون اوجادی، هارا چاتئی اورا قوی. /
الین اوجادیر، هارا چاتیر اورا قوی.

الون اوشئی اوز جیویته قوی. / الین
اوشویور اوز جیینه قوی.
الون وئر، ایهغونن توش دالینا. / الینله

وئر، آیاغینلا دوش دالینا.
الهیم النیب، قربالیم گؤیده فیئلدی. /
الهیم النیب، قربالیم گؤیده فیئلدیر.

الی اله ویرسون سسی گلر. / الی اله
ورسان سسی گلر.

الی قولوننان اوزون گلئی. / الی قولوننان
اوزون گلیر.

الی کسیه الی کسین دردین بیلر. / الی
کسیک الی کسین دردین بیلر.

اۆزەئیندە شام یاندیرئی. / اۆزەئیندە شام
یاندیرئی.

اوزاخدا مینیم اۆلسۆن، یۆخونان بیریم
اۆلمەسۆن. / اوزاقدا مینیم اۆلسۆن،
یۆخونان بیریم اۆلمەسین.

اۆز گۆزیمی اۆزۆم چىخارتمیشام. / اۆز
گۆزۆمۆ اۆزۆم چىخارتمیشام.

اۆزگە آرۋادینین تۇيغى یۆغون اولار. /
اۆزگە آرۋادینین تۇيغو یۆغون اولار.
اۆزگە ائوین خوش گۆرن، اۆز ائوینە
یاتماغا دا گلمز.

اۆزگە گ...ى مازاتلى اولار. / اۆزگە
گ...ۆ مازادلى اولار.

اۆزگەنین دولى اداما قىز گلر. /
اۆزگەنین دولو اداما قىز گلر.

اۆزۆگین قىمىتى قاشىندادى. / اۆزۆيۆن
قىمىتى قاشىندادى.

اۆزۆم هارا گندئىسن؟ گۆرن ئىره. /
اۆزۆم هارا گندىرسن؟ گۆرن ئىره.

اوزون ادامين اغلى دابانىندا اولار. /
اوزون دىلىمى گۆدە ائله دۆن. / اوزون
دىلىمى گۆدە ائله دین.

اۆزۆنه جهره ائره بىلمئى، اۆزگىته گىلىم
تۇخئى. / اۆزۆنه جهره ائيره بىلمير،
اۆزگەئە گىلىم تۇخويور.

اۆزگەئە گىلىم تۇخويور.

اوجا باشىمى آلچاغ ائله دۆن. / اوجا
باشىمى آلچاق ائله دین.

اۆچى بيره دىمز، بيرى هئچه. / اۆچۆ بيره
دىمز، بيرى هئچه.

اۆخ اتان اۆخى بىلىئى كىمه آتا. / اۆخ
اتان اۆخو بىلير كىمه آتا.

اۆخخده اىستىسين ئىمىشم، سۆيغون دا
پىلىئە - پىلىئە ئىهه. / اۆ قدهر اىستىسينى
ئىمىشهه، سۆيغونو دا پىلىئە - پىلىئە
ئىئيرم.

اۆخخدير قار گۆرمىشهه، دامجيدان
پىكاميم يۆخدى. / اۆ قدهر قار گۆرمۆشم
دامجيدان پىكاميم (قۆرخوم) بىكام(؟) =
ناكام، آرزۆ يۆخدور.

اۆراغ ائرى دوز آجى، ايكى چاتىنئىن
دۇرت اوجى. / اۆراق ائرى دوز آجى،
ايكى چاتىنئىن دۇرد اوجو.

اۆروس گلنده ماتوشكهسن، عۆثماننى
گلنده جۆجوخ. / اۆروس گلنده
ماتوشكهسن، عۆثمانلى گلنده جۆجوق.

اۆره دئدوغون شۆشه دى، سىنسا داي
دۆزلمز. / اۆرك دئدىئين شۆشه دىر،
سىنسا داها دۆزلمز.

اۆره يامماسا گۆزدن ياش چىخماز. /
اۆرك يانماسا گۆزدن ياش چىخماز.

دئیملر ۋ کینایه لر

قائناق: ترجمه و تفسیر مثنوی معنوی،

شرح انور، حیدر عباسی (باریششماز)،

دفتر اولدن، بیرینجی جیلد، نشر هما

تهران، ۱۳۸۱

تویلايان:

فریدون محمدی

اؤراقچی لارا باشاقچی اولماق: اؤنلار
تؤکه نی ییغیشدیرماق. اؤنون-بونون
دالیججا سؤروئمک. اؤزگه نین ایشیندن
بهره لنمک.

اؤستؤنه بیت آتماق: اؤنلاریئن
حئیثیئت لری ایله اؤیناماق. قارا یاخماق/
چاخیر سپمک / ایفتیرا آتماق.

ایستی سیز، تۆستۆسۆز: راحتجاسیئنا،
دردسر سیز. زحمت چکمه دن.

ایینه نه ساپلانماق: آریقلماق.

باشماق قارنیئنا گیرمک: قم لنمک،
تعججؤب اؤزره بیر آخسارلیغی
دۆشۆنمک، حئیرت ائله مک. الی قارنیئنا
گیرمک، قوصه نه دالماق / نیگران اؤلماق.

باشی پاجایا تیکمک: اوتانماق/
قیزارماق / خجالت اؤلماق.

آدی قولاغیئما دیمک: مغرور اؤلماق.
چوخ اوزاقدان ائشیدیپ تانیئماق. آدی
قولاغیئما دگیب (تانیئشام).

آغیژی بوزلاتماق: اؤلدۆرمک،
دده سینی یانیدیرماق

آلا کنچی دیک بوئنوز ائله مک: روسو
ائله مک.

آلتینا سوئوق تر ایلشمک: هیچ
اؤلمادیغی بیر حادیشه نی گۆرمکدن
اؤزۆلمک.

آیاغا دوزاق اؤلماق: پاتاوا اؤلماق، انگل
اؤلماق، زحمته سالماق.

ان سالماق: آیین-شاین اوتورماق.
یاپلانماق، اؤز ائوی کیمی آچیئلیئشیب
اوتورماق، آچیئلیئشماق.

انیندن، دنیندن کسمک: هر یانندان
قیسقانجا آلماق.

دوئو آغ اولماق: اوزو آغ اولماق،
گوناهسیز اولماق.

دیرین - دیرین اسمک: قیژیر قانماز
قولوقدا اولماق و باش ائدیرمک. زاغ-
زاغ اسمک، ئالتاق لانماق.

دیشین کیرینی سووماق: یوخسوللوقدان
آج یاشاماق، قارا گونده یاشاماق.

دیندیرمه مازانی، سووا وئریب قازانی:
مازان (رمضان سوزونون یونگولون) آدم
آدی دیئر. «بیزه نه سنین حالیئن
قولای دیئر» دئمک دیر.

زیئر - دودویونه قوئماق: زیئرنا-بالابانا
سالماق، جار سالماق و سس لندیرمک،
روسوا ائله مک.

زیغا باتماق: عاجیز قالماق، زحمته
دوشمک.

سن دوغانی جین بوغور: سنین زحمتین
زای اولور.

سووز قاییئا توکمک: یازماق.

فاتیحه سی ایلک آخشام اوخونماق:
فاتیحه سی ایلک آخشام اوخونموشدو:
اونون اوچون فورصت بیتیمش! چوخدان
یازیق اولوب گتتمیش.

باش بیر یاستیغا قوئماق: بیرگه یاتماق /
ار-ارواد یاتماق.

پاییئی قونشو پایئ ائله مک: پاییئی
آزاتماق.

پوخلاریئا پیه دئنه: آغی قارادان
سئچمه یئن.

تورپاق ییته دورسون (بیرینه...)

یئر کئچسین، باتسیئن، تورپاق اوندان
اوجا دورسون، (اولسون، قیره گتسین).

توکومدن ده خبریم یوخدور: چوخ
باشیم قاریشیب، ان یاخیئن زادلاری
اونوتموشام.

چومچه بوئش قازانیئن دیینه دئمک:
الی بوئشا چیئخماق. وار-یوخدان
چیئخماق.

چیئین باشیئن گؤدمک: بوئشو-بوئشونا
واخت سووماق.

دایشیمی باشدان آتارلار: منیم
وارلیغیمی دانارلار. (بیری نین دایشیمی
آتماق: اونو بیر یوللوق اونودوب قیئراغا
قوئماق).

دؤبردینه هول قوشماق: بیرینی یازیق
ائله مک، دده سینی یانیدیئرماق، کؤکونه
سو قونماق.

هۆپ کیلیدی اودماق: هۆپ توتماق،
دینمه مک، سوسماق.

یوخلوقا اداخلانسیئن: ایتیب یوخ
اؤلسون.

یوخلوق اله ییندن اله نمک: آلت- اؤست
اؤلماق. یوخسوللوغون هر اوزونو
گورمک.

یونگول ساقلال اولماق: سوتوق ساقلال
اؤلماق، سوزو یئر دوشمک.

اغزی آشا ییتشمه یه نین باشی داشا
ییتیش:

آنادان دوغما کور بوئادان بیرجه آد
بیلر:

اله ییر، اله ییر، کپه یینه قاتیئر:
باشاریق سیزلیق یوزوندن، سونوندا اوز
گوردو یونو اوز الی ایله کورلایئر. یازیق
آدامدیئر.

ایلدیئریم شاخماغی ایلا یاخار، پیر
باخماغی ایلا.

اۆره ک اودلانماسا گوزدن سو
چیخماز.

(هر نه صمیمی قلبدن گره کدیر!)

قارنیئم بالیق قارنی کیمی
یانیب دیئر: (بالیق کیمی قارنیئم یاندی
سو ایچینده سو دامادیئم) الیم خمیر،
قارنیئم آج.

قارنیئدا قورد قارجاشماق: خوردوشو
قائناماق، گیجیک ائله مک.

قوردان- قوردانا دوشمک: هئی بیر-
بیری سیندن سوروشماق، سوزون
اغیزلارا و قواللارا دوشمه سی.

کورک لرینه ییره دوشمک: خوسان-
خوسانا دوشمک، بیر جمعین نیگران
قالیب تالواسادا اولماسی.

قوردون قرآن اوخوماسی: حیلله اوزره
اوزونو یاخشی دوندا گورستمک، خوش
ظاهرلیک.

قویروق اله وئرمه مک: توتولماماق،
توتوق وئرمه مک، جله قیрмаق.

کورون شیلله بزازلیق
ائله مه سی: گودن سیز ایش و گولونج
داورانیش.

هنه-هونه گتیرمک: تئر گتیرمک، ایکنی
سائیئنجا.

باش اولسه قویروق اولر، قویروق
 اولسه باش اولمز.
 بوغولان کیمسه نه ایلانا سارپار.
 بیرر ایتیمیش اوکوزونه آغلائیئرلار، بیر
 اوکسوزونه.
 (اوک: آنا- اوکسوز: یئتیم)
 پشمیش ایسترکی، بیله پشمیشین
 احوالی نه دیر.
 چیرکینین اوره کدن آغلاماسی،
 گوزه لین آغلاماگی یانسیئلاماسیئندان
 اوره ک داغلایاندیئر.
 دادان بیلر، دادمايان یوخ.
 عشقین ترسی - آواندی اولماز.
 قورد قویونو یاخشی تانیئر، چوبان دا.
 قیزیئل تئشتی وار اما ایچینده قان
 انده ریر.

ئئیلرم قیزیئل تئشتی، ایچینه قان
 قوسام؟!
 قیزیئلدان قازما چکدیرسن گئنه ده
 گوه نین دییینی گودهر.
 کورلار شهرینده بیر گوزلو شاه دیر.
 سن اییره نی من توخوموشام:
 سن اینادا گوره نی من کریچده
 گوره رم.
 مینی ایتیره ر، بیرر بیتیره ر.
 نیت هارا، منزیل او را.
 یاغیئشدان موئلرده بوئی آتیئرلار،
 ایلیشیم لرده.
 یاغیئش گول اوستونه یاغاندا عطیر
 ساجیئر، تورباغا یاغاندا چامیئر اولور.

لای لای لار

ثریا بخشی - زنجان

لای لای دندیم یاتینجا
گۆزله رم آی باتینجا
زارا ، آمانا گلدیم
سن حاصیله چاتینجا

لای لایین او یاتینجا
یاتمارام او یاتینجا
کسیم یاسدیغین یاتین
گۆزله نیم او یاتینجا

لای لایین اوجا اوجا
داغلارین بو یو اوجا
کۆرپه لر جاوان اولدو
اولدۆلر قاری قوجا
لای لای قوشلار هاوادا
بالالاری یووادا

لای لای دندیم یاتینجا
باش یاسدیغا قو یونجا
سن یات گۆل یاتاغیندا
باخیم سنه دو یونجا

لای لای دندیم یاتینجا
شیرین یوخو تاپینجا
مین دیل ایله ساخلا ییم
آتان گلیب چاتینجا

لای لای دندیم یاتینجا
گۆزله دیم آی باتینجا
جاتیم بورنوما گلدی
سن بو یتره چاتینجا

گئجه گۆندۆز اللریم
 سنین ایچین دووادا
 لای لایین اوتاغیندا
 گۆل تۆکۆم یاتاغیندا
 گۆل آچیلسین قونچاسی
 قیزارسین یاناغیندا
 لای لای دئدیم لاییندا
 ایلین بۆتۆن آییندا
 شیرین یوخو جالادیم
 گۆزلرین لای لاییندا
 لای لایینام باش قارا
 گۆزۆن اۆسته قاش قارا
 آنا کۆنلۆ اۆخشا ییر
 داغدا اریمیش قارا
 لای لای گۆزۆنده قارا
 سۆرمه گۆزۆنده قارا
 بیر بئله آغلاماقدان
 قالماز گۆزۆنده قارا
 لای لایین باشی قارا
 گۆزلری قاشی قارا
 لالا کیمین دۆشۆنده
 بیر خال وار باشی قارا
 لای لای قادن داشلارا
 قویون قوزو قوچلارا
 قارا تئلین بنزه ییر
 گۆی ککۆللۆ قوشلارا
 لای لای بالام دورماغا
 یئتیشیب ، بوی آتماغا
 سمر یوخوسو شیرین
 قییمارام اویاتماغا
 لای لای بالا گۆل بالا
 آتماز ائلین ائل بالا
 باشا بلا گتیرن
 اول اولار دیل بالا
 لای لای اۆره ییم بالا
 آرزیم، دیله ییم بالا
 اۆره ییمین باغیندان
 آجان چیچه ییم بالا
 لای لای نۆلوبدو بالا ؟
 رنگین سۆلوبدو بالا
 اویان آنان دۆش لری
 سۆتله دۆلوبدو بالا

کیپرک اوخلارین آتما
ياتاندا دا آييق يات
ياتانلاری اویتاما

لای لای بالام ، آسلانا
بنزری وار آسلانا
آناتین کونلو قییماز
بالا گوزو ایسلانا

لای لای بالام بوئونا
قوربان کسیم بوئونا
اولمه یه یدیم گوره یدیم
قیزلار گلکسین توئونا

لای لای دئدیم بوئونا
بالام گتسین قوئونا
سوروی ن فوزو گلر
ناز بالامین توئونا

لای لای دئدیم آدینا
علی یتسین دادینا
علی یتسه دادینا
منی ده سال یادینا

آردی وار

لای لایین هوشلا یوخلا
قملری بوшла یوخلا
بویان چمن ، او یان گول
بیرینی خوشلا یوخلا

لای لای چاللام بالاما
خومار گوزلو آلاما
یان اوزرلیک، قادالار
توخونماسین بالاما

لای لای دئدیم آغلاما
اؤره نیمی داغلاما
بوئو بیر قوچ ایگید اول
یادا اومود باغلاما

لای لای بالام آغلاما
داغدا لالام آغلاما
دردین آناوا گلکسین
قادان آلام آغلاما

لای لای نازیم آغلاما
سوؤوم سازیم آغلاما
یازدا دولان بولود تک
جان جیغازیم آغلاما

لای لای قاشلاری چاتما

تاپماجالار

توپلایان: نگار خیاوی

- پیشیم پیشیم اوئونباز،
ایکی سئرحه دی اوئونباز. بیری
گیریر دلییه، موللا بونا پیتیک یاز.
(قیفیل)
- چاتی سو ایچر، دانا
شیشه. (قباق، بۇرانی)
- چۆلده بوتر چۆر- چۆپ،
ایکی سئرحه نین گۆزۆ دۆرد. (هر
بیریسی اؤزۆنۆن آچماسی دیر.
دئمه لی بورادا تاپیلاجاق بیر شیئ
یوخ)
- چیل آتیم، چیل- چیل
آتیم، چیلینله سه کیم بیلر. یئددی
حیصار ایچینده، قولونلاسا کیم
بیلر. (بالیق) (چیلینله مه و
قولونلاما هر ایکسی مال-
حئیوانین دؤغماسینا آئید
فئعل دیر)
- داغدان گلیر آلی خانیم،
ال لری حینالی خانیم. (ککلیک)

- آلچاق دام دان قار یاغار
(الک و اون)
- ائویمیزده بیر کیشی وار،
کۆنده لن یاتیشی وار. (فارماش)
- ائویمیزده بیر کیشی وار،
نهم ایله ایشی وار. (سوؤرگه)
- اوئان قالا محمد، بوئان
قالا محمد، یاش یاپیرام، قورو
چکیرم، صل-ی علی محمد.
(تندیر ایله چۆره ک)
- بو بوئیدانا بوئو وار. ائو
دولوسو توئو وار. (چیراق)
- بو بوئیدانا بوئو وار،
قیرمیزیدان دونو وار. (ایئده)
- بیر چووال اونوم وار،
ایچینده وئرنه. (ایئده)
- بیز ایدیك، بیزلر ایدیك.
اوتوز ایکی قئیزلار ایدیك. هئی
ازیلدیك، بۆزۆلدۆك، بیر تاخچایا
دۆزۆلدۆك. (اوتوز ایکی دیش)

- دام اۆسته سارى كۆپك. (قباق، بۇراني)
- دام دام اۆسته، تۆيله دام اۆسته. بيزيم ايلدئيريم، سيزين دام اۆسته. (تۆستۆ)
- دده م ائوينده قئيز ايديم، هادئ منيم قارنئيمدايدئ. الى يۇخ، آياغئ يۇخ، بـودو منـيم قارنئيمدايدئ. (مكه)
- دۇرد گلنيم وار، دۇردۆ ده بير بوئيدا. (اوتاغين بوجاقلارئ)
- دوه دن دۆشدۆ تۇخماق، اؤنو تاپمايان آخماق. (دوهـنين پۇ...و)
- زيل زيليم، زينجير كيليم، آغئردئر سيلكه بيلميرم. (كۆئ)
- قارا تۇيوق چؤكدۆ ئئر، باغئرساغئن توكدۆ ئئر. (قارا قازان و اوجاقداكئ اودونلار)
- قارئ باشئندا تولا ياتار (قئئئل)
- قارئ دائئندا چيل - چيل دوشان. (سۆپۆرگه)
- كاغئزئنا هائ كاغئزئنا، خوب ياراشئر آغئزئنا، هر كس اؤنو
- تاپماسا، دليك دده سئين آغئزئنا. (سئغار)
- گئجه ده گئدر، گؤندۆز ده گئدر، ئئرئنده كئ ئئرئنده. (دئيرمان)
- گؤده كؤرامال، كؤلدان باخار. (خئئار)
- گؤئدن ئئر ساللانا، هر نه وئرسن آللانا. (ياغئش، اوشاق)
- هاپ - هاپئ، قئيزئل كۆيؤ، دؤوران دؤئر، چيچك سپر (تندير ايله لاواش)
- هاپ - هاپئ كركئ ساپئ، بئش بوداغئ، بير يارپاغئ (ال)
- هادئ آبائئ، گؤر اوبائئ، آلتئ آياغئ، ايكي دابائئ. (ترهزي)
- هؤنؤ - هؤنؤ كهر آت، هؤنؤسؤ گؤزهل كهر آت. آياغئندا قئئل سيجيم، دؤيؤنؤ گؤزهل كهر آت. (بال آرىسئ)
- ئئر آلتدا چوللو قودوق. (اولؤ)
- ئئر آلتدان اؤخلوؤ گئدر. (ايلان)

شینیاسنامہ

داستانئین آدی: طاهیر - زوهره

داستان اوخونان یئر: زنجان

اوخویان: آشتیق مسلم عسگری

داستان اوخونان تاریخ: ۱۳۵۵

ناورا تهیه ائدن: اسلام مرادلو

ناواردان یازان: محمد رزاقی

طاهیر - زوهره (۲)

سؤنرا دوروب گوردو کی قولاملار
 اولوبلر. آلدی گوره ک ایندی نه دئیر :
 هئچ کیم منیم تک اولماسین
 اوزگه خیاله قالماسین
 یانلی - یائیندا اولمه سین
 نوجوان قوللاریم منیم
 ظالیم فلک ایش قاییردی
 ظولمولن یاردان آتیردی
 تورپاقدان سورگون بووردو
 نه کسیر یوللاریم منیم
 طاهیر دئیر بو چاغیندا
 سینه سی زوهره داغیندا
 چرخ حووضون آناغیندا
 سونالی گوللریم منیم

طاهیر میرزه گوردو بیر کاروان
 گلیر. بو کاروان خان وئردی
 سوؤداگرین ایدی. طاهیر سالام
 وئردی. خان وئردی سالامین آلیب
 سوروشدو بوردا نئیلیرسن او یاتانلار
 کیمدیله؟ طاهیر جاواب وئردی:
 اونلار منیم نوکریم ایدیلر بوردا

طاهیر میرزه گوردو یاشلی
 تورپاقدان اوپدو. احمد تاجیر دئدی
 طاهیر اوزون بیل هارا گئدیرسن گئت.
 طاهیر قولاملارینی گوتوروب تاجیر
 احمدین یائیندان آیرئیب بیر بولاغین
 باشینا گلدیلر . بولاغین باشیندا اوچو
 ده یوخلادی. طاهیر بیر موددتدن

هر گۆن بیر باغین آچارین وئررسن،
 طاهیر گندر او باغدا گزر دۆلنار؛
 آنجاق قیرخینجی باغین آچارین من
 گلهمیش وئرمه. بو طریقین طاهیر
 هر گۆن بیر باغا گئدیب گزیردی.
 نوؤبت ۴۰-جی باغا یئتیشدی آنجاق
 قیز آچارى وئرمه دی. طاهیر گلیب
 باغین دیواریندان باغا اندی؛ گوردو
 بۆلبۆل گۆله سۆز اوخور. طاهیر میرزه
 او بۆلبۆله ایستیر سوز اوخوسون.

سحرین گۆلشن چاغیندا
 نه گزیرسن باغی بۆلبۆل
 اوخودون آغایم آپاردین
 سسین گل سین باری بۆلبۆل
 اوخو بۆلبۆل دیله گل سین
 زوهرهم ده منزله گل سین
 یارئم گۆله-گۆله گل سین
 من چالاندا ساری بۆلبۆل
 بۆلبۆل سن ناله چکرسن
 آه چکیب قان یاش تۆکرسن
 دوققوز آی زحمت چکرسن
 اوچ آی یازی ساری بۆلبۆل

اؤلبۆلر. خان وئردی امر ائله دی
 نوؤکرلی قویلاسینلار؛ طاهیره ده
 دئدی: سن بوردا نئیلیرسن؟ طاهیر
 آئیب اوز باشیندان کچه نی خان
 وئردی- یه ساریلان دئسین :

سنه دئیم خانلار خانى سوؤداگر
 آیری دۆشدۆم من اٹل- او بامدان هاری
 دۆلایم باشیوا من اولوم قوربان
 آیری دۆشدۆم من اٹل- او بامدان هاری
 یامان آدام بو دۆنیادا قالماسین
 حق یاتیندان او دا پائین آلماسین
 اوزون عۆمرو قیسا اولسون قالماسین
 آیری دۆشدۆم من اٹل- او بامدان هاری
 یامان آدام یامانلیغین بیلدیردی
 آغلادیان گۆز یاشیمی سیلیردی
 حاتم سلطان بی آتامی اولدوردو
 آیری دۆشدۆم اٹل- او وغایتیمدان هاری
 طاهیر میرزه خان وئردی
 سوؤداگره ائو اوغلو اولدو. خان
 وئردی طاهیره دئدی منیم بیر قیزییم
 وار اگر لییاقت گورستسن قیزییمی
 سنه وئررم. خان وئردی اوزو
 یولچولوغا گندیردی قیزیینا تاپشیردی

طاھیر دئییر جان جسدن اوزۆلدۆ
 خومارلاتیب آلا گۆزلر سۆزۆلدۆ
 شئه پر ووردو گۆل یارپاقدان اوزۆلدۆ
 بۆلبۆل گۆل یۆلوندا جان وئردی دئییم
 تاجیر احمد طاھیری یۆلدا
 قایتاریب اونا توی توتور. قدیم رسم
 اییدی جاماعت اوغلانلاندان
 سۆروشاردییلار. اگر اوغلانلین گۆیلۆ
 اولماسایدی شیرینی یئمزدیلر.
 جاماعت طاھیردن سۆروشوبلار طاھیر
 بئله دئییر:

باشینا دۆندۆیۆم ایلهشن بیئر
 سیزلره قالیدی علاجیم منیم
 آیاغیز توپراغی سجده گاهیمدیر
 اگر قبول ائتسز معراجیم منیم
 آنسئما یازیلئیب مۆدام آغلايام
 تانری طرفیندن بئلی باغلیئیم
 ورزقانلی احمد وزیر اوغلو یام
 میصیردن گلیری خراجیم منیم
 اوجا داغلار باشی اوغرو-ارقه لی
 باشیما ییغیسئز قووقانی قالی
 طاھیر دئییر اوزۆ بورقانی
 شاهلار شاهی بیلیر او باجیم منیم

بۆلبۆل سنین بو سسیندن
 من یاتمارام هوسیندن
 گئتمز طاھیر سینه سیندن
 زۆهره یارین داغی بۆلبۆل
 طاھیر باغدان ائوه گلیب خان
 وئردینن قیزی (سیمین عۆذار) گۆردۆ
 طاھیرین وضعی فرق ائله ییب. بیلیدی
 باغا گیریپ و بۆلبۆلۆن قضایاسین
 بیلیب. طاھیر دئدی من ایسته ییرم
 گئدم. قیز دئدی دایان آتام گل سین
 سؤنرا گئت. طاھیر قبول ائله مه ییب
 یولا دۆشدۆ. یولدا گۆردۆ خان وئردی
 سفردن قاییدیر. خان وئردی گۆردۆ
 طاھیر گئدر آداما بنزیر. طاھیر ایستیر
 اوز حالینی خان وئردیته یئتیر سین.
 گۆیۆل دوردو وطن ساری یئریدی
 بیر عرضیم وار سنه خان وئردی دئییم
 حالال ائله دوز چۆره یین امگین
 قیزی اوز الیه نان وئردی دئییم
 من دۆیمادیم او سونائین اوزۆندن
 بوسه لر آلمادیم آلا گۆزۆندن
 یا اٹل طعنه سیندن، فۆضول سۆزۆندن
 زۆهره یاریم مندن یان وئردی دئییم

جانئیم قوربان فیتنه تنله
 شددہ کیمین اینجه بنله
 توت قولومدان دولا نرگیز
 سن طاهیری کۆسدۆرۆبسن
 قول- قانادین سیندئیرئیبسان
 گندر یولون کسدیریبسن
 قوی بیر گندیم یولا نرگیز
 سن سن قیرخ اینجه قیز باشی
 یئغیبسان یاری یولداشی
 ایچیسن بیر قازان آشی
 قارین دولوب دولا نرگیز
 طاهیر باغدان چئخیب یولا
 دۆشدۆ. گلیب رودبارین داغلاریندا
 بیر چوبانا راست گلدی. طاهیر آلیب
 چوبانا سۆز اؤخوسون.
 سنه دئیم چوبان قارداش
 چوبان سنی هوس گۆردۆم
 آلا گۆزدن آخار قان یاش
 چوبان سنی هوس گۆردۆم
 هاوا یاغار هاوار- هاوار
 دلی گۆیلۆم قابار- قابار
 یاردان منه دؤغرو خیر

اٹلین آغ ساققاللاری خان
 وئردی سوؤداگرلن داتیشیب خان
 وئردی قبول ائلهدی طاهیر اؤز شهرینه
 قاتیدا. طاهیر میرزه یولا دۆشۆب
 رودبارا طرف. یولدا بیر باغا راست
 گلدی آج و سوسوز. باغا گیردی. بو
 باغ نرگیز خاتیمین ایدی.
 نرگیز خاتیما خبر وئردیلر باغا
 بیر آشیق اوغلان گلیب. نرگیز دستور
 وئردی اوغلانی گتیرین منیم یاتیما.
 نرگیز اوغلانا دندی کیمین ایجازه سیله
 باغا گلدین؟ طاهیر دندی سوسوزام،
 آجام. نرگیز دندی اگر بیزه تعریف
 اؤخوسان هئچ، اؤخوماسان سنی
 وئره جه یم بو قیزلار اولنه جه
 وورسونلار. طاهیر ایندی قیزلارا
 تعریف اؤخویور :
 بو دور گلدی باهار فصلی
 آچیلیدیر لالا نرگیز
 آغیز سۆتدۆ دؤداق قایماق
 دیلین باتیب بالا نرگیز
 البوی وئرمیشم اله

طاھىر مىرزە ھەر گىجە ساندىقدان
چىخىپ بىر مىقدار شام ئىشىردى. بىر
گىجە گىلب زۆھرەنەن اوزوندىن
اوپوب گىتدى. زۆھرە ئوخودان
اوتاتىب آئانا باخدى. كىزلىرى تىز
چاغىرىب دىدى: سىز مە خىتانت
ائىلىرىسىز. كىزلىرى دىدىلر: ئوخ. بىر
بىلىجى كىز وار ايدى دىدى: خائىم
ايش بو ساندىقدادىر. كىز گىجە
ئوخونو اوزونە حارام ائەلىب
ئاتمادى. گوردو گىجە ئارىسى
ساندىق آچىلدى طاھىر چىخىپ بىر آز
شام ئىدى و سونرا زۆھرە خائىمىن
اوزوندىن اوپىدو. گىتدى گىردى
ساندىغا. كىز گىلب اىستىر زۆھرە
خائىمدان موشتولوق آلسىن. گورك نە
دىئىر:

خاب اىچىندە ياتان زۆھرە
اوتان زۆھرە ئارىن گىلدى
قم - قوصەئە باتان زۆھرە
اوتان زۆھرە ئارىن گىلدى
سازىئىن بنىدى بولقار

چوبان سنى ھوس گوردوم
عرضىمى ائىلەرم بارى
مطلبىوى وئرسىن تارى
طاھىر مىرزە زۆھرە ئارى
چوبان سنى ھوس گوردوم
چوبان سوزوشدو سن طاھىر
مىرزەسن. دىدى ھە من طاھىرم.
چوبان دىدى حاتم سولطان طاھىرىن
قائىن حالال ائەلىب ھەر كس گورسە
اولدوره. انجاق چوبان طاھىر مىرزەنى
شلە ائەلى قارىشىق آپارىب كىندە
اوتلىرىنە. چوبان نەسى دىدى بالام
بو كىمدىر. چوبان دىدى آنا بو طاھىر
مىرزەدى سن گرەك بونو زۆھرەنەن
ياتىنا آپاراسان. نەسى بىر ساندىق
ئوندوروب قىيىلىنى اىچرىدىن
قويدوردو. دووره سىنە دە موخامپا
توتدوروب طاھىرى قويدو ساندىق
اىچىنە، آپاردى زۆھرە خائىمىن
قالاسىنا. زۆھرە خائىما دىدى: من
موسافىرتە گىدىرەم بو ساندىغى سن
گوزلەئە سن من قاتىدام. بو طرخىن

دلی گوئلۆم قابار- قابار
 مندن سنه دوغرو خیر
 اوئان زۆهره یارئین گلدی
 قئیز سنین اۆره ییندی داش
 آلا گوؤزدن آخار قان یاش
 سنه یاردئر بیزه قارداش
 اوئان زۆهره یارئین گلدی
 زۆهره دوروب سؤروشبدو نه
 خبر وار. کنیز بوتۆن قضایانی زۆهره یه
 دئییب؛ زۆهره ساندیغی گتیریب
 آچدیلار. طاهیری چیخاردیب.
 گوؤرۆشدۆلر. فۆضول آداملار حاتم
 سولطانا خبر وئردیلر. طاهیر ایستیر بیر
 نچجه بند سۆز اۆز سۆگیلیسینه
 اوخوسون:

یار سنی عدالت بیلدیم
 یار قاپیوا دادا گلدیم
 یولوندا چوخ چکدیم جفا
 عۆمروم وئردیم بادا گلدیم
 یارئیم ائیلرسن عیبادت
 یاندی باغریم اۆلدو قارت
 خاک-ی پاییوه زییارت

ائیله دیم ایراده گلدیم
 طاهیر دئییر یانه-یانه
 یاندی باغریم دوئدۆ قانه
 نچجه قوخ قوزو قوربانه
 من سنه قوربانه گلدیم
 طاهیر دئییر نه لر اۆلدو
 سارائیب گۆلرین سۆلدو
 گۆل اۆزلۆ بۆلبۆلۆن اۆلدۆ
 سنی سالدیم یادا گلدیم
 خبر وئردیلر حاتم سولطائین
 آداملاری گلیر. طاهیر دئدی: منی
 ساندیغینان سونا آت.
 باشینا دوئدۆ یۆم آی زۆهره خاتیم
 قوی آپارسین گوؤرک سو منه نئینر
 دوئلاییم باشیوا من اۆلوم قوربان
 قوی آپارسین گوؤرک سو منه نئینر
 اوشاغیکن عشق اودونا یاندیغیم
 امیب امیب لبلرینی قاندیغیم
 موشامپالا سال درئایا ساندیغیم
 قوی آپارسین گوؤرک سو منه نئینر
 طاهیرین ساندیغین یۆندو بیر ناشی
 اوئا پرواز ائدن گوئلۆمۆن قوشو

یونسی دریاده ساخالان کیشی
قوی آپارسین گورک سو منه نئینر
طاهیری ساندیغا قویوب
ساندیغی موشامپالادیلار قیزیل اوزهن
سویونا سالدیلار. زوهره آلیب بیر
نچه سوؤ اوخوسون.

طاهیر یاریم دوشدو یولا
یوللار اینگیلر اینگیلر
گوزوم یاشی دوندو قانا
آغلار اینگیلر اینگیلر
الترین زولفون پیچینده
شامامان قونون ایچینده
خان طاهیر ساندیق ایچینده
آغلار اینگیلر اینگیلر
قارا قاشلار آراسیندان
کچه بیلیم آراسیندان
خان طاهیرین نالاسیندان
چایلار اینگیلر اینگیلر
زوهره گوردو اگر ساندیغی
تاپسالار بونون سیرری فاش اولاجاق.
آلیب ساندیغا سوؤ اوخوسون.
چالپانا- چالپانا گدن ساندیغیم

گوتور آپار هر عوممانا گندرسن
امانتدی قرقه وئرمه، ساندیغیم
گوتور آپار هر عوممانه گندرسن
بیز ده قالدیق خان طاهیرین قمینده
اوتورمادیق صوحتینده- دمنده
گوتور آپار قویما «گیلان زمین» ده
گوتور آپار هر دیناره گندرسن
طاهیرین ساندیغی قالدی دریادا
چاغیر شاهلار شاهین یتیشسین دادا
دریادان آیریلان قولونلو آدا
گوتور آپار هشرخانا گندرسن
حاتم سولطائین آداملاری گلیب
ساندیغی گورمه دیلر. سو ساندیغی
هشرخان ویلایتینه آپاریب؛ بو
ویلایتده ملک نیسا آدیندا بیر خائیم
حوکم سوروردو. ملک نیسائین
باغبانی گوردو سو باغا گلمه دی.
گلیب گوردو آرخین بندینی بیر
ساندیق توتوب. اوؤو ساندیغی
گوتوره بیلمه دی. ملک نیسا خائیم
خبر وئردی. ملک نیسا قیرخ اینجه
قیزلاریلان گلیب ساندیغی

آخی منیم اؤز سئوگیلیم وار. قولاق
آسین.

باشینا دؤندؤیؤم قیرخ اینجه قیزلار
تانریم منی سیزه قارداش ائیله سین
جسدیم ایچینده سؤمؤگوم سئزلار
تانریم منی سیزه قارداش ائیله سین
گؤئیده بیر اولدوز وار آدی قمردی
تشنه اولان یار لینی امردی
باشینا دؤندؤیؤم گؤمؤش کمردی
تانریم منی سیزه قارداش ائیله سین
گؤنده چالیب خان آرخیئین اؤزونه
قولاق وئرین خان طاهیرین سؤزونه
من قوربانام حاتم سولطان قیزینا
تانریم منی سیزه قارداش ائیله سین
ملک نیسا خاتیم چوخ ایصرار
ائله دی آمما طاهیر قبول ائله مه ییب؛
گؤرک نه دئییر :
درین- درین دریالارا دولوبدور
سارالییان گؤل جمالی سولوبدور
زؤهره خاتیم گؤزؤ یولدا قالیدیر
تانریم منی سیزه قارداش ائیله سین
ملک نیسا جاوا بیئیدا دئییر:
باشینا دؤندؤیؤم گؤل اؤزلؤ اوغلان

چیخارتدیلار. ملک نیسا دئدی اگر
مال- دؤولت اولسا سیزین، اگر
اوغلان اولسا منیم. آچیب گؤردؤلر
اوغلاندی سازی دا یائیندا. ملک نیسا
آلیب هوشدان گئدن طاهیره بیر نئچه
کلمه سؤز اوخوسون.
باشینا دؤندؤیؤم جاتیم اوغلان
اؤزؤم قوربان ساندیغیندان دور یئری
دولائیم باشیوا من اولوم قوربان
اؤزؤم قوربان ساندیغیندان دور یئری
گل گؤرؤم، گل گؤرؤم نه مکانلیسان
معائیل لار کانی سان، دور دهانلی سان
آتیبیلار دریایه مگر قانلی سان
اؤزؤم قوربان ساندیغیندان دور یئری
ملک نیسا بو سؤزلریم سؤیله ییم
خنجر آلیب قره باغریم تئله ییم
بو قیزلاردان سنه تاعاریف ائیله ییم
اؤزؤم قوربان ساندیغیندان دور یئری
طاهیر میرزه هوشا گلیب ملک
نیسا دئدی: اوغلان بیز قرارلاشمیشیق
ثروت- مال اولسا قیزلارین، اوغلان
اولسان منلن توی ائلییه. طاهیر دئدی:

طاھیر میرزہ:

طاھیر میرزہ من سۆزۆمۆ سۆیلهرم
خنجریلن باغیریم باشین پئیلهرم
من جائیمئ سنه قوربان ائیلهرم
ایجازه وئر گئدیم، قالان دئییلیم

ملک نیسا خائیم گوردۆ طاھیر
قبول ائله میر. دئدی: بیر شرطیم وار
اگر زؤهره مندن گۆزل اولسا من اونو
سنه آلام. یؤخسا سنی اولدۆره رم.
ملک نیسا اوز قوشونونو گۆتۆرۆب
گلدی.

رودبار ویلائیینه، قوشون
رودبارین یاخینلیغیندا قالیب، ملک
نیسا خائیم قیرخ اینجه قیزلاریلن
زؤهره خائیمین گۆرۆشۆنه گئتدیلر.
طاھیر ده بیر چادیر باشینا سالیب
بونلارین یاتیجا گئتدی. حاتم
سولطانان ایجازه آلیب زؤهره نین
اوتاغینا گلیب لر. زؤهره یاتمیشدی
ملک نیسا خائیم ایستیر زؤهره نی
یوخودان آئیلتسین:

خاب ایچینده یاتان زؤهره
اویان زؤهره یارین گلدی

آل منی بوردا قال، گئتمه یین اولماز
دۆلاییم باشیؤا من اولوم قوربان
آل منی بوردا قال، گئتمه یین اولماز
طاھیر:

قوربان اولوم سنین کیمین سؤنایه
ایجازه وئر گئدیم قالان دئییلیم
خسته گۆیلۆم گلیر آه و نۆایه
ایجازه وئر گئدیم قالان دئییلیم
ملک نیسا:

من بورادا حۆکمرانام یئریمده
عشقیقین بو سۆؤداسی واردی سریمده
چۆخ آساندیر سنی اولدۆرمک الیمده
آل منی بوردا قال گئتمه یین اولماز
طاھیر میرزہ:

اوزاق دۆشدۆم من ائلیمدن آیاغام
نه مۆددتدی سییاره تک اوتیاغام
اولدۆرسن ده اولدۆر، سنه قوناغام
ایجازه وئر گئدیم، قالان دئییلیم
ملک نیسا:

ملک نیسا سۆزۆم باشه یئتیررم
خنجر ایلن اۆزۆن داشه یئتیررم
من سنيله عۆمروموم باشه یئتیررم
آل منی بوردا قال، گئتمه یین اولماز

ناز و قمره ساتان زوهره
 اوئان زوهره یارئین گلدی
 سازئین بندیدی بولقار
 دلی گوئلوم قابار-قابار
 مندن سنه دوغرو خبر
 اوئان زوهره یارئین گلدی
 قیزسنین اویره ییندی داش
 آلا گوژدن آخار قان یاش
 سنه یاردئر بیزه قارداش
 اوئان زوهره یارئین گلدی
 زوهره یوخودان دوروب
 گوژدو نچه نفر بونون دوؤره سینده
 وار. امما طاهیرین سازی ملک نیسا
 خانئیمین الینده دی. ملک نیسا دئدی
 زوهره ایجازه وئرسن سنه سوژ
 اوخویوم :
 هئچ یئرینده عئیبین یوخدور
 ایلا سنین قاشئین زوهره
 طاهیر کیمین یارئین واردی
 بخته وژدی باشئین زوهره
 من قوربانام قاش- قاباغا
 بیر جوت لاله تک دو داغا
 ساندئق چئخیب بیزیم باغا
 آباد گلیب ایشین زوهره
 نیسا دئیر گل بحث لشک
 سن قشک سن یا من قشک
 گلدیم آتانلان اللشک
 چکبب گتدیم قوشون زوهره
 زوهره خانیم، دئدی: ملک نیسا
 ایجازه وئر جاواب وئریم:
 اوجا داغلاردان سسلهرم
 سینهمین اوسته بسلهرم
 طاهیری سندن ایستهرم
 طاهیر یارئیم هاردا قالدی
 قئیزئل گولؤ اوژوم دررم
 سینهمین اوستونه سررم
 طاهیری گوڑمه سم اوللم
 طاهیر یارئیم هاردا قالدی
 فلک اوچورتدو قازئینی
 کیملر گوڑ چکر نازئینی
 اوژو صدفلی سازئینی
 کیملر گوڑ چالاجاق اولدو
 ملک نیسانئین ایشاره سیله
 طاهیر چادئیراسئین باشدان گوژدو.

گئیسیسن اینیوہ آلی، قوماشی
باشی سونا سن سن من یشیل باشی
سرخط وئررم هر نه دئسن دیلیمدن
حاتم سولطان دئدی اگر ایسته سن سنی
من آلام.
ملک نیسا:

اینسان سان حاتم سن دانیشما بیجا
من دئیلیم گدا ائدم ایلتیجا
جنگ ائدرم بیللن مردسن یا شوچاع
شمشیر ووررام قورتولماز سان الیمدن
حاتم سولطان:

حاتم سولطانام بورادا حوکرمان
قان آغلار الیمدن ماحال-ی گیلان
اولارام شاهمار یا افعی ایلان
وورارام هئچ یئرده قالمز کولوندن
ملک نیسا جاواب وئریر:

ملک نیسا دئییئر دئمه بیر قئزام
آسماندا شهپر ووران اولدوزام
فیکر ائیلمه من ده اوژوم یالقئیزام
هاوالانما آیریلارسان ائلیندن

ملک نیسا دئدی: زوهره چوخ ایصرار
ائله دیم آما طاهیر قبول ائله مه دی.
ایندی سنین آتان گوئلۆ وار یا یوخ؟
زوهره دئدی آتامین گوئلۆ یوخ. ملک
نیسا حاتم سولطانا دئدی: سن گرک
زوهره نی طاهیر میرزه یه وئر سه سن.
حاتم سولطان دئدی اولماز. ملک نیسا
جاوابیندا دئدی: یا وئر یا جنگه آماده
اول. حاتم سولطان آلیب گوورک ملک
نیسا خائیمه نه دئییئر:

خوش گلییسن گوژوم اوسته یئرین
وار

ایلتیماسیم بودور اوتور یئرینده
من سولطانام مرد دئییئرلر آدیما
قئیناق چاللام توکون قالمز سرینده
ملک نیسا:

لاف وورما چوخ دا منم دئمه سن
آلیجی قوش هئچ قورتولماز الیمدن
دوئیایه گلمه ییب بیر بئله اوغلان
قاناد چالا تئز سووشا پریمدن
حاتم سولطان:

دانیشما بیر چووال فسادلار باشی

حاتم سولطان دئدی هئچ
اؤلماز. ملک نیسا آلیر گورک نه
دئیر:

حاتم سولطان قبول ائیله سوزومو
گل سنیلن بو سوودادا بارئشاق
توکمه سن سینمه قضب کوزومو
گل سنیلن بو سوودادا بارئشاق
حاتم سولطان:

ملک نیسا آغزین آچیب سوئلهمه
بو سوودادان سنه هئچ وخت کار
آچماز

سن آروادسان داعوا اتمک عئیب دیر
شمشیر وورماق سن آروادا یاراشماز
ملک نیسا:

دوزدو من آروادام عار گلیر سنه
بو دونیا ایندی ده دار گلیر سنه
گنجه گوندوز آه و زار گلیر سنه
گل سنیلن بو سوودادا بارئشاق
حاتم سولطان:

گتیرمه سه دونیادا جلال و ثروت
وئرمه رم سنه من بیر دست-ی بیعت
پول وئرن یالواران ائیله ین میننت
آلا قارغا ترلانیلن ساواشماز
ملک نیسا:

اؤزوه ایفتیخار بیلمه سن بیل کی
جنگده آسلانام سن سن بیر تولکو
آدیم ملک نیسا سالدیرام ترکین
دیل توتماستین سنه دندیم بارئشاق
حاتم سولطان:
من حاتم سولطانام سایمارام سنی
بیر دینار حئسابا آلمارام سنی
قارانلیق زیندانا یوللارام سنی
قودرت یوخ، بیر نفر قاپئنی آچماز
ملک نیسا دئدی: حاتم سولطان
یازارام اطرافئما قوشون گلر سنلن
داعوا ائدهرم گل زوهره نی وئر. حاتم
سولطان قبول ائله مه دی. ملک نیسا
نادیر قولوخانا نامه یازدی اوندان
قوشون ایسته دی. زوهره نین یائینداکی
قیزلار آغلاشیردیلار. زوهره خائیم
دئیر سیز نه یه ناراحت سیز. منیم
سوزلریمه قولاق آسئین.

باشئنا دوندویوم قیزلار
عجب بختی قاره اولدوم
سوزلریم دوشدو داستانه
یامان بختی قاره اولدوم
سئوگیلیمدن آیری دوشدوم

سۆزیله باشیوی بنگ ائدم گرک
اؤلدوررم قوشونون مات اولار
گۆزۆن
قوللارین باغلاشیم چنگ ائدم گرک
ملک نیسا:

یئنیسین گیلانی بوردا رودباری
تانیمان گورورم نه خالیق تارئ
قوردوررام قاپیندا من آغاج دارئ
جنازن داردا سنگ ائدم گرک
حاتم سولطان:

اینسان اول اوزون سالما ذیللته
چوخ دا آلدانما مال- دؤولته
کسدیررم الیوی گلنن عبیرته
حسرتله دؤنیادا جان وئرن گرک
ملک نیسا:

من ملک نیسانام اولدوررم سنی
بیلرسن دؤنیادا یاخچی یامانی
آلارام طاهیره قیزیئن زؤهره نی
من ایکی گویولۆ شاد ائدم گرک

من حاتم سولطانام وارئمدی قوشون

توتون سوز بیر اودا دؤشدۆم
عجب آه و زاره دؤشدۆم
عؤمرۆمده بیچاره اولدوم
طاهیر یار آیریلدی مندن
سؤزلری گئتمز سیننه مدن
گۆزۆم تۆکر یثره شبیم
زؤهره یم آواره اولدوم
نامه رشته نادیرقولوخانا
یئتیشیب، نادیرقولوخان ملک نیسا
خاتیما قوشون یوللادی. حاتم سولطانا
خبر وئردیلر حاتم سولطان جنگه
آماده اول. ایکی قوشون بیر- بیرینین
قباغئیندا صف باغلادیلار. ملک نیسا
آلیب حاتم سولطانا بیر نئچه کلمه
سؤز دئسین.

حاتم سولطان قوشونوم وار دالئمدا
حاضیر اول سنینه جنگ ائدم گرک
خبر آلسان احوالئمدان حالئمدان
دؤنیانی گۆزۆوه تنگ ائدم گرک
حاتم سولطان:

آغلئین یوخدو سنین دائئشما سؤزۆن
حاتم سولطان:

عار گلیر بو منه حالین سؤروشوم
 قیژی می اؤلدوررم کسهرم باشین
 داغلارین باشیندا جان وئرم
 گرک
 حاتم سولطان دئدی قیژی
 اؤلدوررم، طاهیر میرزه یه وئرمه رم.
 جنگ باشلائیپ حاتم سولطان
 قوشونو شیکست یئدی. حاتم سولطان
 اؤزۆده اؤلدۆ. ملک نیسا طاهیر و
 زۆهره نین تۆیون ائله ییب طاهیری ده
 اورددا حۆکمران قویدو. ساغ اولون
 ساغ یاشایین.

کیتاب تانیتما

کیتابین آدی: ضرب المثل های ترکی در گویش زنجانی

توپلایان: فاطمه شاه محمدی، ذبیح الله شاه محمدی

ناشر: زنجان: انتشارات نیکان کتاب، چاپ اول، تابستان ۸۳

بو کیتاب توپلایانلارین سینینی و تجروبه سینه دیققت

ائتمکله تورکجه آتالار سؤزۆ ساحه سینده ائعتبارلی بیر قاینق

کیمی سائیلا بیلر. بو کیتاب اؤست- اؤسته اوچ مین دؤرت یۆز اؤن آلتی (۳۴۱۶) آتالار سؤزۆنۆ
 ائحووا ائدیر. بورادا ضرب و مثل لرین فارسجا آنلامی، اولسا موعادیلی و یئری گلدیکجه
 ایضاحی قئید اولونوب. دیرلی نوقطه لریندن بیری ده بودور کی، کیتابین سؤنۆندا مشهور
 زنجانلی عالیم، حکیم هیدجی نین دیوانیندان سئچیلن یۆز اؤن بیر (۱۱۱) ضرب و مثل و
 ایصطیلاح دا اؤخوجونون ایختیاریندا قویولوب.

یئددی قارداشلار

گۆندهرن: محمد رزاقی

بیر شهرده بیر شاه واردی کی بونون ۷ اوغلو واردی اوغلانلارین ۶-سی بیر ارواددان و بیر ده کی آخیرینجی سی اولا آیری ارواددان ایدی و آدی دا محمد ایمیش. بو شاهین اوغلانلاری دده لرینه دئیهرلرکی بیزه ارواد آل دده لری دئییر: گئدین اوزوز تاپین امما محمد اوزوم بیر قیز آلاجاغام. شاه اوغلانلاری گئدنده محمد ده بونلارینان گئدیر. بولار نچه گون یول گئندن سونرا بیر قصره یئتیشیرلر. اورد اوتراق سالیلار. و قرار اولور هر گون بیر قصره قالسین، بولارا خورک بیشیرسین. بویوک اوغلان اول گون ائوده قالیب او بیرسی لر شیکارا گئدیرلر. بویوک قارداش تورمللی ناهار بیشیریر، بوردن گورور بیر قوجا کیشی قصره گیریپ بوندان ناهار ایستیر. بو بیر بالاجا بوشقاب بونا ناهار وئیر. قوجا اونی یئیر دئییر گنه ده وئر. بویوک قارداش دئییر: ناهاری قارداشلاریم اوچون بیشیرمیشم، سنه وئرهمرم. انله بونو دئینده قوجا تور بویوک اوغلانین قوللارین باغلیر و چئخیر گئدیر. بویوک اوغلان گوجون قوللارین آچیر و تئز بیر زاد بیشیریر و قارداشلاری شیکاردان قایدیلر و با هم خورک یئیرلر. بو قارداشلارین آلتی سیئی دا کی ائوده قالدیلر ناهار بیشیریرلر بو قوجا کیشی هر سنین بیر گونده قولون باغلیر و اوغلانلار دا گوجون آچیلر بیر گون نوبت محمد یئتیشیر. محمد ناهاری بیشیرمیشدی. قوجا تاپیلیر. محمد دئییر اوغول منه بیر آز خورک وئر یئیرم. محمد اونا بیر بالاجا بوشقاب وئریر. قوجا اونی یئیر دئییر: بیر آز دا وئر محمد یئنه ده وئریر. قوجا دئییر دویمادیم بیر آز دا وئر. محمد دئییر بو ناهار قارداشلاریمین دئ اولار آج قالمیئناچاق کی. قوجا ایستیر محمدین ده ال- قولون باغلیا محمد قیلینجینان وورور بونون باشی گئدیر. قوجانین باشی دئییر: اگر مال و دوولت ایسته سن منیم لشمین دالیسیئنا گت و اگر قیز ایسته سن منیم دالیمجا گل. محمد ده بونون باشین دالیسیئنا گئدیر. گورور باش دوشدو بیر قویونا او قویونو نیشانلا ییر. گلیر قارداشلارین ناهارین وئریر گیزلینجه گلیر قویونون یاتینا. انیر قویونون ایچینه گورور ۷ دنه دئو اورد اوردی. دنولرین بویوکو دئییر: محمد سن بیزیم بابامیزی اولدورویسن اگر بیز دئین ایشی گورسن سن نن ایشیمیز یوخدور. آنچاق انلهمه سن سنی اولدوره ریک. محمد دئییر: ایشیز نه دی دئو دئییر: بورد بیر شاه وار ۷ قیزی وار کی بیر چادیر دادی. چادیرین زنگی وار انله کی بیز ایستیریک چادیرا یاخینلاشاق چادیرین زنگلری سس وئریر و اورداک کی کوپک هورور، سن او قیزلاری بیزیم اوچون گتیره سن. محمد قبول ائیر دئییر بس بیر نچه گون منه وقت وئرین تا من گئیم گلیم. محمد گلیر بیر آز فیر بیشیریر ایچینه بی هوشلوق داواسی توکور و بیر آزجا پنه اوزونین گوتورور و دنولرین یاتینا گئدیر. دنولره دئییر منی او چادیرین یاتینا آپارین. دنولر بونو آپاریلر چادیرین یاتینا. اوزلری کناردا دانیلرلر محمد فیری آتیر کوپه گه. کوپک اونی یئیر و هوشدان گئدیر محمد پنه لری زنگلرین ایچینه دولدورور و چادیرین ایچریسینه گیریر گورور ۷ دنه قیز اورد اوردی یاتیلار. قیزلارین بالاجاسین

اۆزۈڭۈنۈۈ اۆز اۆزۈڭۈنۈن دئیشیر. دئولره ده دئیر بیر- بیر ایچری گلین هرزه بیر قیز وئیریم آپاریش. دئولر بیر- بیر ایچری گیریرلر محمد ده بونلاری اۆلدۈرۈر. هر یتدیسی ده اولدن سؤرا محمد بولارین اللرین قولقلارین بورونلارین کسیر اۆزۈنن آپاریر قارداشلارین یاتینا. قارداشلارینا دئیر دورون منن گلین گئدک سیزه قیز وئیریم. بولار محمدی مسخرهیه توتولار. آنجاق با هم گئدیرلر گۆرۈرلر جاماعت ییغیشیب اۆلاردان سؤروشورلار نه اولوب؟ جماعت دئیر: ۷ دنه دئو اۆلدۈرۈبلر شاه دئیب هر کس او دئولری اۆلدۈرۈب قیزلاریمی اونا وئرهجهیم. محمد گئدیر شاهین یاتینا و بیر کيسه شاها وئیر. شاه گۆرۈر دئولرین قولاق، بورون و دئولرین اللری دی. شاه محمد دئیر یتدی قیزیم وار اولاری سنه وئرهجهیم. محمد دئیر شاه ساغ اولسون بیز ده یتدی قارداشیق. هرهمیز بیرینی آلاریق. بو قارداشلارین آلتیسی ائله اوزادا توی ائیلهیرلر محمد اما دئیر من گئدجهیم ددهمین یاتیندا توی ائیلهیم. محمدین قارداشلاری کی توی ائیلهیرلر محمد ده بیر قوجا آروادین ائوینده قوناق قالمیشدی. بونلار تویلارین قوتارانان سؤرا ایستهیرلر گلر اۆز شهرلرینه. محمد گلیر قوجا آرواددان حالالاشا و گئد قوجا آرواد دئیر: محمد اگر گئدیرسز سنه بیر نچه سۆز دئیریم. بو شهردن چئخدیز اۆچ دره وار او اۆچ درهده هئچ اوتراق سالماتین تا ساغلیغینان اۆز اولکزه یتتیشه سیز. محمد قوجا آرواددان آریلیب گلیر گۆرۈر قارداشلاری اولنجی درهده اوتراق سالیبار. اونلار دئیر دورون بوردان گئدک. قارداشلاری دئیر بورا گۆزل یتدیر بو گئجه بوردا قالمالیشیق. گئجه محمد یوخلامیر. گۆرۈر بیر دئو گلدی. ایستیر بونون قارداشلارین اۆلدۈره محمد دئیر دئو گل منی اۆلدۈر. دئو دئیر سنی حتمن اۆلدۈرهجهیم. سن منیم بویوک آتامی و ۷ عمی می اۆلدۈرۈبسز. محمد بو دئوی ده اۆلدۈرۈر. سحر چاغی قارداشلار دورولار گۆرۈرلر محمد بیر دئو اۆلدۈرۈب. محمدی اوزدا قویوب گئدیرلر. محمد دورور گۆرۈر هئچ کس یوخدو اما گئدنلرین آياقلارینین ایزی بیلینیر. گئدیر گۆرۈر ایکنجی درهده بولار یتنه اوتراق سالیبار. بو درهده ده محمد گئجه بیر دئو اۆلدۈرۈر اما اۆچۈنچۈ درهده دئو محمدی گۆتۈرۈب اۆزۈنن آپاریر و بیر آعاجین باشیندا باغلییب بونون قاتیندان سؤرور. محمدین قارداشلاری یوخودان دوروب گۆرۈرلر محمد یوخدو. اۆز یوللارینا ایدامه وئیرب گئدیرلر. محمد بیر گۆن هوشا گلیر گۆرۈر بونون یاتیندا بیر قیزی دالی قولو باغلی آعاجدادی. اوندان سؤروشور سن نیته بورداسان قیز دئیر: دئو منی ددهمین شهریندن اوغولاییب گتیرب بورا تا من اونان داتیشام اوزا منن کئف ائلهیه اما من اونان داتیشمیرام او دا منی وورور. محمد ددی بو دغه سن اونان داتیش اما دیء سنین جاتین هاردادی بو حیلهینن قیز دئوین جاتینن یتیرن بیلیر محمد دئیر. محمد ده دئوین جاتین گۆتۈرۈب دئو اونا یالوار- یاخار ائیلهیر. محمد دئو دئیر بیزی آپار منیم ددهمین شهرینه. دئو بولاری ایسته دیی یتره آپاریر. محمد دده سینین یاتینا گئدیر و باشیندان کئجه نی اونا دئیر ددهسی ده محمدین تویونو ائلهیر. محمد دئوین جاتین داشا چالیر دئو اولور اولار اوزدا شاد اولورلار سیز ده شاد اولون.

اٹلین سۆزۆ

گۆز مینجیغی

حسن بی- تبریز

خالق یارادیجیغیندان نۆمونه لر:

۱- بالالاریم! خوروزلار بانلایاندا

قولاق آسیب، سس لری آنلایاندا

قیپ- قیپ ائدیپ تویوغو دانلایاندا

گاه حیطده، گاه تالواردا، دامدادی

خوروش لاری پیلوو اوسته اومبادی

۲- آتلی لارها آتلی لار!

تیکمه قارا بورتلو (بۆرکلۆر)

خان ائوینه گئدرسیز

پنیر چۆرک یئیه رسیز

سیچان اوغلو سلیمانانا دئیرسیز

پیس پیسلا پۆسته خانیم

دابانی چوستا خانیم

تۆشۆب درین-درین دریالاردا قرق

اولوب قالیب. (آت آیاغیئندان

آچیلمایش چۆخور، پیس پیسلا

دۆشۆب قالیب)

۳- یۆخو گۆرمک: اوشاق یوخوسو

بالالاریم پیشیک لری بالاسی

سئومه لی اولور آغی، بۆزو قاراسی

بالا گئدر، آنا ائوده قالاسی

گاه آزدییریب گاهدان تۆحفه

وئرهلر

دام-دیواردا گئجه- گۆندۆز گزرلر

گزه-گزه بیر بیرلرین گۆره لر

۴- بیز آچاندا سؤفره نی

پیشیک یئدی کۆفته نی

آنام گئددی وئورماغا

پیشیک قالخدی جییرماغا

کیرخدیردی آنانی

جییرماقلادی سونانی

سونا قورخوب آغلادی

آنا الین باغلادی

۵- ها کئچدیم ها، ها کئچدیم

ووردوم گیلانی کئچدیم

ایکی خوروز اللشدی

بیری قانا بلشدی

قان گئتدی چایدان آشدی

چایدان گۆزچین اوچدو

- گۆزچین آلتاхта(آلا داغدا)
ئوواسی بولا تاختا(بوز داغدا)
ئاریئم ئاتیب اوتاقدا
۶- پیشیکلر پیشیکلر، ساری
پیشیکلر
سیزی گۆرۆم قیرسیئن تانری
پیشیکلر
بیری سی اوغرو دو بیری سی حرامی
بیری سی یاندا جادان وئرر سلامی
بیری سی کیلیت دانئ یا پالاق ائیلهدی
بیری سی قوورمانئ سوراق ائیلهدی
ئیری نن آپاردئ ساری پیشیکلر
سیزی گۆرۆم قیرسیئن تانری
پیشیکلر
۷- دۆدو دۆلاندیرماق
چۆمچه قاشیق نه ایستەر
آلاهدان یاغیش ایستەر
دۆدو دۆدویو گۆردۆنمۆ
دۆدویا سلام وئر دینمی
۸- «آلاهو مه صلی سی
کئچی نین سققلی سی
کئچی چئخدی منبره
- ئالواردئ پیغمبره
پیغمبرین بش اتلی
بشین ده سحر آتدی
۹- باغیشلائیئن سیز او روج سوز
خئیر من او روج دئیلیم
منیم قارداشیئم او روج دو
آمما منه چوخ اوخشار
هاممی دئیر به کی من او روجام
او روجونان نئینیر سیز
واللاه ائله آدانان آدانا ئئیریک
آجانان- آجانا به به! نه گۆزل
۱۰- بازار خان دالانی
خان دائیشماز یالانی
نئجه قبره قوئارلار
ئار در دیندن اولنی
۱۱- بورا بیر باخچا ایدی
بورا بیر قوش قوندو
بیری توتدو
بیری پیشیردی
بیری ئیدی
چۆچۆلۆیه ده قالمادی
۱۲- چوخ سۆهرم او زۆمۆ

گۆزگۆز ائله دی، هامی سینی بیردن
آپاردی.

۱۵- قارقیش لار

ساغ گلمه میس.

سئوداسیئز قالمیش.

جهنمین ایستی بوجاغیشندا قالاسان.

گۆن گۆرمه میشین بییری گۆن
گۆرمه میس.

قارنیئا چئیان چئخسئین.

۱۶- دده: اوغول آلما آروادین دولونو

ساتار ائوین چال-چولونو

ئیغار اونون پولونو

اوؤونه گۆت آلتی قاییرار

اوغول دول آلما دول آلما

دولا قول اولما قول اولما

اوغول: دول آرواد گئدیر سولدوزا

گۆزلری باخیر اولدوزا

دول وار کی دیر مین قئیزا

دده دول آلام، دول آلام

دولا قول اوللام، قول اوللام

۲۰- تکرلمه (Təkrələmə)

گئجه یومدوم گۆزۆمۆ

باغا ساری تنز قاجدیم

باغ دیواریندان آشدیم

ال آتاندا اوؤوممه

بیر شئی باتدی اوؤوممه

باخدیم گۆردۆم آری دی

قاناتلاری ساری دی

آری دؤندۆ دئو اولدو

باغدا دؤندۆ ائو اولدو

قورخدوم دئدیم ائی وائی آنا خو خودو

آنام دئدی قورخما بالام یو خودو

من یو خودان اوئاندیم

یاسدیغیما دائاندیم

من هاممی ئی اوئاندیم

سؤنرا باشیم قوئدوم یاتدیم.

۱۳- جوؤوک آرور اوئیناماغا چوؤل

دئشیک

چاخ-چاخ هر نه باشین ئیره دؤیسه ده

(دئیرمانئین بیلدیئی الینده دی)

گۆپلامالار

ائی وائی آجاجی پیشیک دامایورغان

آپاردی.

قدمی اورزالی (Urzalı) اولسون.
 آتالی- آنالی بویوسون.
 دوغانی وار اولسون.
 دار گونو اوزاق اولسون.
 اوغانلی اولسون (اووچولارا دئیلین
 سوؤز)
 آیدانئیتق اولسون (دوعان قبول)

بیر گون بیر قوجا ارواد واردی، اونون
 بیر پیشی واریدی، پیشیک اولدو.
 ارواد آپاریر اونو قوئلاثیر. قییر
 داشیندا یازیر: بیر قوجا ارواد واریدی،
 اونون بیر پیشی وار ایدی...

۲۱- تامارا تامار توپ (Top)

(گرک تات اوللا) قیزی

اثرمنی سالدات قیزی

تامارا گتدی بئش گونه

گلمه دی اون بئش گونه

تانری یالقاسین بئله یالقاسین

(Yalqasin)

۲۲- پوستومودو ها پوستومودو

او کیشی منیم دوستومودو

گتدی بازارا گلمه دی

یائیغیمی گتیرمه دی

یائیغیمین اوجو قره

یالواریرام پئینغمبره

بلکه دوستوم گله

یائیغیمی گتیره

القیشلار

بختی اوجالسین.

یانئتماج لار (۲)

تۇپلايان:

علی برازنده خلیلی (تۆرک)

• قوۋلاشسان دا قوۋلاشجاغام،
 قوۋلاماشماسان دا قوۋلاشجاغام.
 • قئیرخ کۆپ، قئیرخ قئیرپئ
 قئیرئق کۆپ.
 • کۆپ قولپو، خوۋب کۆپ
 قولپو.
 • گئتدیم گوردۆم بیر درهده
 یئددی قارا، قاشقا، تۇپال، ساققالئ
 کئچی وار. دئدیم: آئ یئددی قارا،
 قاشقا، تۇپال، ساققالئ کئچی، منیم
 یئددی قارا، قاشقا، تۇپال، ساققالئ
 کئچیمی گوردۆنۆز؟ دئدیله: سنین
 او یئددی قارا، قاشقا، تۇپال،
 ساققالئ کئچینی منیم یئددی قارا،
 قاشقا، تۇپال، ساققالئ کئچیمین
 بالالاردئیرلار.

• سو دیواردان دامجئلانمالئ می؟
 دامجئلانمالئ می؟
 • سوئامانئ سو آئاق قابلائینا
 ئامالامالئ می، ئامالامالئ می؟
 • شمسی پاشا پاساژئیندا سسی
 بۆزۆشۆر
 • «علی ایش» له «مه مئیش»
 محکه مه ئه گئتمئیش، محکه مه ده
 محکه له شمئیشلرمئ،
 محکه له شمئیشلرمئ؟
 • عم قئیزئیمین، آغ مئینجئغئ.
 • قاتئغئ سارئمساق لاسان دا
 ئئمک اولار، سارئمساق لاماسان دا.
 • قلمه! منه قلمه لنمه؛ من اوژۆم
 قلمه لن لردنم

• گۆل دییی بۆلبۆل دییی، گۆل
 دییی بۆلبۆل دییی،...
 • گۆئیدن ایکی دامجی دۆشدۆ،
 بیرى منیم آنلیما، بیر آنامین آنلینا،
 بیرى منیم آنلیما، بیر آنامین
 آنلینا...
 • گیردیم تندیره، سیلیدیم
 سوپوردۆم، سیلکه لندیم چیخدیم.
 • لبلبى چى، لبلبى لرى،
 لبلبى چیه، لۆزوملو لۆزومسوز،
 لاۆبالئیلىق یاپمیش.
 • موللا عمامه لنملى مى،
 عمامه له نمه مه لى مى؟
 • یورغانا یورغول یورغون.

• گئتدیم گۆردۆم شاه عباسین
 باش آشپازى آشپز عباس آش
 آساندا بوزباش آسمیر، بوزباش
 آساندا آش. دئدیم شاه عباسین
 باش آشپازى عباس نییه آش آساندا
 بوزباش آسمیرسان، بوزباش
 آساندا آش؟ دئدی: من شاه عباسین
 باش آشپازى باش آشپاز آش آساندا
 بوزباش آسمیرام بوزباش آساندا
 آش؛ اوئا گۆره کی، آشان بوزباش،
 بوزباشان آش یولا گتتمیر.
 • گئتدیم گۆردۆم کۆرپۆ آلتیندا
 ایکی کۆرکۆ یئیرتیق کیرپی وار.
 اترکک کۆرکۆ یئیرتیق کیرپی
 دیشی کۆرکۆ یئیرتیق کیرپی نین
 کۆرکۆنۆ یامیر.

اۋدونچو كىشى ايله آسلان حىكايەسى

تۇپلايان: على نوروزى (تۆرك قارداشى)

بىرى ۋار ايدى بىرى يۇخ ايدى. آلاھ بندەسى چۇخ ايدى. بىر اۋدونچو كىشى ۋار ايدى گۆندە كى گۆندە گئدىب مئشەدن اۋدون يئغىب گتيرىب شەردە ساتىردى كىشى بو پول ايله آرواد اۋشاغى ئىش باشىنى دولاندىرىدى. گۆنلر بىر گۆنۆندە اۋرماندا اۋلان آسلان اۋدونچو كىشى نىن بالتاسى ئىش تاپ - توپ سسىنى ائشيدىركن نرىلدە ئە - نرىلدە ئە، قابارا - قابارا، دىشلىرىنى خىرچىلدادا - خىرچىلدادا، برەلە - برەلە اىستە تىردى اۋنو قىيىنقلار ئىش آلتىنا سالىب سۆكۆب داغىتسىن آمما گئە اۋ كىشى ئە يازىغى گلىب ال ساخلادى. بو دورومو گۆرن كىشى حىۋانىش ھىيىتىنى گۆرۈب آز قالدى سىچان دلىگىن ساتىش آلتىن. آخى اۋرداكى حىۋانلار ۋ يا خود اىنسانلاردا اۋرمانداكى سولطاندىن ايدىن سىز مئشە ئە اصلا گىرنمەز ايدى. آنجاق باشىنى ئىزى آغرىتمىرام اۋنلار بىر - بىرىنە ياخىنلاشاركن يۈۈشۈب يۈلداس اۋلدولار. اۋندان سونرا آسلان كىشى ئە ياردىم ائدىب مئشە نىن قورو - قورو آغاجلار يىندان كۆر - كۆتۈگۆندىن، بور - بوداغىندان، جىر - جۈۈۋۆرۈندىن اىپىن آراسىنا يئغىب شەسىن قايىم چكىب دالىنا آتىب

گتیریب شهرده ساتیئردی. بئله لیکله اودونچو آسلانیئین یاردیئمییلا بول- بول پول قازائیپ بخته وئر اولموشدو.

گونلرین بیر گونونده او کیشی قرار وئردی کی، بلکه آسلانیئین یوزده بیر یاخشیلیدغیئین بیرینی اوده میش اولا. بونون اوچون او آسلانیئین اوز ائوبنه قوناق چاغیئردی. اونلار یئمگه باشلاپاندا دئمه آسلانیئین اغزینیئین سوئیو آخسین. اودونچونون آروادی بو صحنه نی گوره رک دئدی: اولماز ایدی بو حیوانیئین یالین ائشیکده آتایدین یئیه ئدی؟ آسلان بو سوؤز ائشیدنده آز قالدی کی، هیرسی باغیرساغین کسین. او حیوان آجیق ائله ییب لاپدان دیک آیاغا فالخیب مئشه یه ساریئ یولا دوشدو. بیر نچه گون آسلان گوزه گورونمه دی آنجاق اودونچو کیشی اونو اوله یه- اوله یه چاغیرا- چاغیرا گریب دولانیئیب تاپدی. آسلان اودونچو کیشی نی گورمک همین قیزیئیب. دئدی آئی کیشی یا گرک منی وئراسان، یوخسا من سنی سوکوب داغیداجایام. نعره چکیب اونا ساری آتیلدی. کیشی ایسته میردی یولداشینی وورسون. آما اوز جانینیئین قورخوسوندان بالتانی گوتوروب اونا ساری یوتوروب تپه سیندن بیر ضربه ائندیردی. او حیوانیئین باشینیئین قانی لاپدان فیشقیریب سیزیلدا یا - سیزیلدا یا، زینگیلده یه- زینگیلده یه او هندوردن قوبوب گندیب اوزاقلاددی.

او حیوان داهی دورد آئی گندیب گوزه گورونمه دی. گئنه گونلرین بیر گونونده کیشی آسلانیئین آختاریب مئشه نین بیر گوشه سینده تاپدی. آسلان اودونچو کیشی نی گورن کیمی دئدی: باخ! من یالایا- یالایا یارامی توختاتمیشام؛ آما سنین آروادیئین دیل یاراسی هله ده منیم اورئیمدن گئتمه ییب.

باياتى لار (۲)

ثر يا بخشى - زنجان

قائىنادى گلدى جو شى

بو يار منيم دئىيلدى

قاخىنجى گلدى باشا

زنگان اوستو مراغا

تئليم گلمز داراغا

هر كسين يارى گنديب

گلسين گندهك سوراغا

بوردان اوزاق مراغا

تئلين گلمز داراغا

منيم يارام بالادى

اويره تمه يين ايراغا

باخچاميزدا نارليغا

گووه نمه بو وارليغا

گوزلليک، وارليق گندر

الين دوشر دارليغا

آغ آت گلير بوزا - بوزا

چيئيننده وار قئيزيل قوزا

آغ آت بوينون سيئايدى

قارداشيم باتيب توزا

انديم باغا، گيلاسا

توكولدو كاسا - كاسا

آلاه قئيزى ياراديب

اوغلان باغرئينا باسا

گنديرم گندن اولسا

يولو گورسه دن اولسا

يارا نامه يازميشام

يانئينا گندن اولسا

نارئنجين توكدوم آشا

قائىنادى گلدى جو شى

سندن منه يار اولماز

قاخىنجين گلدى باشا

نارئنجى توكدوم آشا

نه نامرده بئل باغلا

قایی دؤین کیم اوڭلا

آچ گله حکیم اوڭلا

یارالاریم سیزئیلدئر

بلکه ده یاریم اوڭلا

سو اوزوندنه قابلاما

گوزون قوربان آغلاما

گندیرسن تنز قائیئت گل

یادلارا بئل باغلاما

آغ چارقادین باغلاما

گوزون قوربان آغلاما

گندهرم تنز گلهرم

یادلارا بئل باغلاما

آردی وار

تکه م گندیب خانلیغا

باش قویوب سولطانلیغا

تکه می اولدوردولر

آتدیلار سامانلیغا

داغلاردا گوردوم لالا

الده دوتوب پیئالا

کیم گوروبدور دنئیدا

ظولم ائوی آباد قالا

بو قالا بیزیم قالا

همیشه بیزیم قالا

قورمادیم اوزوم قالام

قورموشام ایزیم قالا

بو قالا داشلی قالا

چئینقئیلی داشلی قالا

قورخورام یار گلمه یه

گوزلریم یاشلی قالا

آل کمری بئل باغلا

ساجلارین آچ تنل باغلا

نه یادا سیرین دانئیش

دۆزگۆن ئئر آدلاری

حاضیرلایان: مینا پڑوم
(آبتام امکداشلیغی ایله)

آیدیندیئرکی، هر بؤلگه نین کئچمیش تاریخینین بللی اولماسیندا اونملی اولان عامللرین بیر یئر آدلایدیئر. ۱۳۰۴- جو ایلدن بری، دئمک ریضا پهلوی نین ایش اوستونه گلیب، اولکهنین ایشلرینی اله آلان تاریخدن سونرا، ایستعمار نقشه لری اساسیندا، بیر دؤولت-بیر میللت یاراتماق فیکرینده اولان پهلوی رژیم، آذربایجان و بوتون ایرائین باشا-باشیندا اولان قئیر-ی فارس یئر آدلارینی دیشمه یه باشلادی. بو آدلارین بؤلگه میزین دۆزگۆن تاریخینی تائیماقدا اونملی نقشی اولدوغونا گۆره بونلاری توپلائییب و سونرا ایسه آراشدیرماق بوتون فولکلور شوناس لارین بۇرچودور.

توپلایان: ائلیار هیر وولو

خالخال منطقه سی یئر آدلاری

دۆزگۆن	یانلیش	دۆزگۆن	یانلیش
ایزاناو	یوزناب	کوموک	کمق
واریساو	وارث آباد	سهل آوا	سکر آباد
انوؤوس	اناویز	پروؤ	فاراب
سنگیلی	سنجدله	کۆچۆ	کبودچای
چره للی	چالگرود	بئرگه	بیرق
ارسین	ارسون	چینارلیق زئیوه سی	زاویه جعفر آباد
آلیشما	آل هاشم	گیل گیلاب	گل گلاب
پیریک	پروچ	نودو	نوده
لومه دئش	لمعه دشت	ایسبو	سفید آباد
گورانسارا	گورانسراب	سوجاهرو	سجهرود

سفيدكوه	آغ داغ	علی آباد	آلوار
سوسهههه	سوساوا	مزه جین	میزین
ههشتجین	ههشئین	خوجین	فیشین
میانرودان	میاروان(مئروان)	زاویه	زئیه
عزیزآباد	کرن کنش	فجر آباد	گولۆ قهوه سی
چهار خانوار	دؤرد ائولر	بفراجرد	وآهراوارد(وآراوارد)
شورمینه	شور خاننا	قوسه جین	گوسون
ایلوانق	اینلاوا	اسمرود	اسمری
بنیادآباد	موکئیلانلی	ساربانان	گوئه راورد
شمس آباد	شمس آوا	سوته زار	سوته ازر
اسلام آباد	شاهساوارلی	سعیدآباد	کرگ آوا
اعظم آباد	ناتاوا	سلطان آباد	کئجل دره
آفتابه	آفتاوا	آقجه قشلاق سفلی	هوه رانلی
غیاث آباد	تیناناو(تیناوا)	آقجه قشلاق علیا	آسلانلی
کوشر	کیوی(کویۆ)	برهنی	پیره نئی
امامرود	شاهرود	داودخانلی	دوۀداخاننا(دوۀداخاننا)
نیاخرم	نئینخر	گزرور سفلی	چای گزرور
کزج	کزه	گزرور علیا	داهش گزرور
		سوره برق	سوره بۆره

دۆزگۆن	یانلیش	دۆزگۆن	یانلیش	دۆزگۆن
توفارقان	آذرشهر	لایجان	لاهیجان	تبریز
علمدار گرگر	هادی شهر	آرازبارئ	ارسباران	قره داغ
ساری بولاق	بستان آباد	پینه شالوار	شادباد	تبریز
اوجان	بستان آباد	مؤتاللی	متعلق	قره داغ
سولدوز	نقده	پئره	فیروروق	قره داغ
سوئیوق بولاق	مهاباد	مجارشین	میرزارشین	آذرشهر
آئی دوغدو	ماه نشان	ائینالی	عون بن علی	تبریز
سرسکند	هشترود	جیغاتی	زرینه رود	میاندوآب
ملیک کندی	ملکان	توتائی	سیمینه رود	میاندوآب
چالدیران	سیه چشمه	آجئی چائی	تلخه رود	تبریز
قاراچائی	سیه رود	قوروچائی	مهرانه رود	تبریز
سائین قالا	شاهین دژ	یئددیلر قبری	مقبره هفت تنان	تبریز
کوسلار	کوه سالار	یام	پیام	جاده تبریز- مرند
ساری قیه	سارقیه	دوه چی	شتربان	تبریز
آخماقایا	اخمقیه	آلاندوز	القلندیش	تبریز-سردرود
سیدان	سگ بان	قره آغاج	قوچ	تبریز
گوموش قیه	دمشقیه	باهار	رنجبر	تبریز
گوجووار	کجاباد	قورد مئیدانی	میدان قطب	تبریز